

**Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни
«Гроші та кредит»
студентами напряму підготовки «Менеджмент»**

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

**Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни
«Гроші та кредит»
студентами напряму підготовки «Менеджмент»**

Вінниця
ВНТУ
2017

Рекомендовано до друку Методичною радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол №23 від 23.05.2013 р.)

Рецензенти:

О. О. Мороз, доктор економічних наук, доцент

В. Г. Фурик, кандидат економічних наук, доцент

Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Гроші та кредит» студентами напряму підготовки «Менеджмент» / Уклад. В. В. Зянько, І. М. Вальдшмідт. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 66 с.

У методичних вказівках визначається мета і завдання курсу «Гроші та кредит», наводяться інформаційний обсяг навчальної дисципліни, тематика та плани практичних занять, рекомендації і вимоги щодо виконання контрольних робіт, містяться варіанти контрольних питань, тестів, задач та перелік питань на залік. Для полегшення самостійного вивчення дисципліни наводяться глосарій економічних термінів та список рекомендованої літератури.

Призначений для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форми навчання.

ЗМІСТ

	ВСТУП	4
1	Мета і завдання дисципліни «Гроші та кредит»	4
2	Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	5
3	Тематика та плани практичних занять	7
4	Рекомендації та вимоги до виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання	17
5	Контрольні питання	19
6	Контрольні тести	23
7	Контрольні задачі	41
8	Перелік питань на залік	50
9	Глосарій економічних термінів	51
	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	64

ВСТУП

Програму нормативної дисципліни «Гроші та кредит» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра з напрямку підготовки «Менеджмент». Вона охоплює всі змістовні модулі, визначені анотацією для мінімальної кількості годин, згідно зі стандартом.

Предметом вивчення дисципліни «Гроші та кредит» є система грошово-кредитних відносин у суспільстві та закономірності його розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Гроші та кредит» опирається на вивчення дисциплін циклу економічної теорії, блоку «Вища математика», «Економетрія». З урахуванням знань дисципліни «Гроші та кредит» опановуються курси «Фінанси підприємств», «Фінансовий менеджмент», «Банківська справа», «Фінансовий ринок».

1 МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Основною метою викладання дисципліни «Гроші та кредит» є формування у майбутніх менеджерів наукового розуміння сучасної системи грошово-кредитних відносин, об'єктивних законів, принципів, методів і форм її розвитку та регулювання; набуття практичних навичок щодо застосування понять, категорій, методів та інструментів сучасної грошово-кредитної системи.

Основними завданнями курсу «Гроші та кредит» є створення основи для подальшого успішного опанування основних професійно орієнтованих дисциплін у системі підготовки спеціалістів. Курс передбачає опанування студентами знань щодо закономірностей організації та функціонування грошово-кредитних відносин в умовах сучасного суспільного відтворення, а саме:

- закономірностей грошово-кредитного обігу в умовах ринкового господарства;
- принципів та форм організації сучасної грошово-кредитної системи;
- особливостей вітчизняної та зарубіжних ринкових моделей грошей і кредиту;
- характеристики ринку позичкових капіталів, грошового обігу, банків та банківської діяльності;
- функціонування спеціалізованих небанківських інститутів;
- сутності методів, принципів та інструментів грошово-кредитної політики та ін.

У результаті вивчення цього курсу студент повинен вміти:

- вільно орієнтуватись в теоретичних та практичних проблемах грошово-кредитного характеру;
- аналізувати поточну ситуацію на вітчизняному та зарубіжному грошово-кредитному ринку;

- прогнозувати майбутній розвиток грошово-кредитних відносин;
- обирати оптимальні шляхи вирішення конкретних виробничих завдань монетарного характеру тощо.

2 ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність грошей та їх функції. Теорії грошей

Предмет і завдання курсу «Гроші та кредит». Місце курсу в загальноекономічній підготовці. Методологія. Джерела вивчення дисципліни.

Історичний розвиток форм вартості та грошей. Раціоналістична та еволюційна концепція походження грошей. Сутність грошей як загального еквівалента. Портфельний підхід до означення суті грошей. Гроші як гроші та гроші як капітал. Форми грошей та їх еволюція. Вартість грошей та засоби їх вимірювання. Основні функції грошей.

Тема 2. Грошовий оборот та грошові потоки

Сутність грошового обороту. Суб'єкти та об'єкти грошового обороту. Структура сукупного грошового обороту. Основні сфери грошового обороту. Готівковий та безготівковий грошовий оборот. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки та їх структура. Грошова маса та основні форми її існування. Характеристика грошових агрегатів. Закони грошового обігу. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.

Тема 3. Грошовий ринок

Суть і структура грошового ринку. Ринок грошей та ринок капіталів. Попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші. Пропозиція грошей. Грошовий мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку. Рівноважна процентна ставка.

Тема 4. Грошова система

Поняття грошової системи та її елементи. Основні принципи організації та моделі побудови грошових систем. Система безготівкових розрахунків. Валютна система. Система готівкового обігу. Типи грошових систем. Саморегульовані грошові системи. Регульовані грошові системи. Становлення та розвиток грошової системи України.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Теоретичні концепції інфляції. Суть інфляції та її основні форми. Основні показники вимірювання інфляції. Методи регулювання інфляції. Дефляційна політика. Політика доходів. Соціально-економічні наслідки інфляції. Особливості інфляційного процесу в Україні. Грошові реформи

як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції. Класифікація грошових реформ. Становлення нової грошової системи. Часткова зміна грошової системи. Проведення спеціальних стабілізаційних заходів. Основні моделі грошових реформ. Грошові реформи в Україні 90-х років.

Тема 6. Ринок цінних паперів

Види цінних паперів та їх характеристика. Номінальна та ринкова вартість цінних паперів. Курси акцій та облігацій. Учасники ринку цінних паперів. Структура ринку цінних паперів. Первинний та вторинний ринок цінних паперів. Фондова біржа та її роль у ринковій економіці. Котирування цінних паперів. Біржові індекси. Біржовий бюлетень. Операції на фондовій біржі та їх класифікація. Формування ринку цінних паперів в Україні. Досвід роботи провідних фондових бірж світу.

Тема 7. Сутність кредиту та кредитний механізм

Позичковий капітал як форма грошового капіталу. Ринок позичкових капіталів. Позичковий процент. Норма процента. Процентний ризик. Необхідність та сутність кредиту. Основні функції кредиту. Проблеми реалізації позитивних функцій кредиту в Україні. Еволюція кредитних відносин. Функціональна характеристика й типи кредитних відносин. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин. Економічні передумови можливості отримання кредиту. Теорії кредиту. Загальна характеристика функціональних форм кредиту. Комерційний кредит. Споживчий кредит. Державний кредит. Міжнародний кредит. Банківський кредит.

Тема 8. Кредитна система

Поняття кредитної системи. Основні типи та моделі побудови кредитних систем. Загальна структура кредитної системи. Інфраструктура кредитної системи. Банківська система. Виникнення та походження банків. Емісійні та неемісійні банки. Основні функції банків. Парабанківська система.

Тема 9. Центральний банк та його роль в економіці

Центральний банк – орган держаного грошово-кредитного регулювання економіки. Національний банк України: особливості створення, діяльності та перспективи розвитку. Функції центрального банку. Емісія готівки та організація грошового обігу. Функції банків. Функція банку уряду. Реалізація грошово-кредитної політики. Основні типи грошово-кредитної політики. Операції на відкритому ринку. Реалізація грошово-кредитної політики в Україні.

Тема 10. Комерційні банки як основна ланка кредитної системи

Суть та призначення комерційних банків у сучасному економічному просторі. Класифікація комерційних банків. Основні показники діяльності комерційних банків. Загальна характеристика банківських операцій. Економічний зміст банківського продукту та його класифікація. Пасивні банківські операції. Банківські ресурси та їх структура. Власний капітал банку, його основні функції. Залучені кошти. Депозити та їх основні види. Запозичені кошти. Міжбанківські кредити. Кредити НБУ. Активні операції комерційних банків. Кредитні операції, їх сутність та призначення. Інвестиційні операції та їх види. Суть комісійно-посередницьких банківських операцій. Розрахункові операції. Касові операції. Валютні операції. Консультаційні та інші послуги.

Тема 11. Спеціалізовані кредитно-фінансові установи

Суть, функції та основні види спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Основні напрямки діяльності сучасних спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Страхові компанії: їх функціональна суть та форми організації. Основні операції страхових компаній. Пенсійні фонди. Інвестиційні компанії. Позиково-ощадні асоціації. Фінансові компанії. Кредитні спілки. Ломбарди. Добродійні фонди. Міжбанківські об'єднання, їх роль та значення у функціонуванні кредитних систем.

Тема 12. Гроші та кредит у системі міжнародних відносин

Суть міжнародних валютних відносин. Поняття валютної системи. Основні елементи національної валютної системи. Сутність та класифікація валют. Валютний курс та його функції. Регулювання валютних курсів. Валютна інтервенція. Валютний демпінг. Дисконтна політика. Девальвація та ревальвація. Режим валютного курсу в Україні. Загальна характеристика та структура валютного ринку. Валютні операції. Валютні ризики і методи їх страхування. Баланси міжнародних розрахунків та їх основні види. Світовий ринок позичкових капіталів та його структура. Кредитування зовнішньої торгівлі. Міжнародні довгострокові кредити. Міжнародні валютно-кредитні організації.

3 ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Сутність та функції грошей. Теорії грошей

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати теоретичні концепції походження грошей, основні форми грошей, чітко розуміти сутність грошей та їх функції, вміти визначати вартість грошей, знати роль грошей в системі суспільного відтворення та основні теорії грошей.

План

1. Історичний розвиток форм вартості та грошей.
2. Форми грошей та їх еволюція.
3. Сутність грошей як загального еквівалента.
4. Основні функції грошей.
5. Вартість грошей та засоби їх вимірювання.
6. Роль грошей у системі суспільного відтворення.
7. Теорії грошей.

Довідкова інформація: [8–14, 17–19, 21–23].

Питання для самоконтролю

1. Які Ви знаєте теоретичні концепції походження грошей? В чому проявляється їх суть?
2. Яка роль держави у творенні грошей?
3. Назвіть основні форми грошей?
4. Охарактеризуйте напрями еволюції металевих грошей.
5. Назвіть основні причини впровадження неповноцінних грошей.
6. За якими критеріями класифікуються кредитні гроші?
7. Назвіть основні відмінності паперових грошей від банківських?
8. Порівняйте депозитні гроші з електронними.
9. Чим відрізняються дебетові картки від кредитних?
10. Дайте означення категорії «гроші». Якими властивостями володіють гроші?
11. Назвіть відмінності грошей як грошей від грошей як капіталу. Що таке ціна грошей як капіталу?
12. Розкрийте функції грошей.
13. Яку роль відіграють гроші в системі суспільного відтворення?
14. Проаналізуйте основні засади теорії розвитку грошей. Які концепції відстоювали представники Заходу?

Тема 2. Грошовий оборот та грошові потоки

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність грошового обороту, його функції, об'єкти та суб'єкти, основні сфери грошового обороту, правила готівкових платежів та принципи організації безготівкових розрахунків, розуміти модель сукупного грошового обороту, сутність грошової маси та грошових агрегатів, закони грошового обігу.

План

1. Сутність грошового обороту.
2. Основні сфери грошового обороту.
3. Модель сукупного грошового обороту.
4. Грошова маса та основні форми її існування.
5. Закони грошового обігу.

Довідкова інформація: [8–13, 17–19, 21, 24, 30].

Питання для самоконтролю

1. Визначте економічну основу грошового обороту. Які учасники економічних відносин належать до суб'єктів грошового обороту?
2. Розкрийте принципи організації грошового обороту на макро- та мікроекономічному рівнях.
3. Вкажіть основні функції грошового обороту.
4. Які сфери грошового обороту Ви знаєте?
5. Назвіть основні правила готівкових платежів.
6. Охарактеризуйте принципи організації безготівкових розрахунків.
7. Опишіть модель сукупного грошового обороту.
8. Що таке грошова маса?
9. Дайте означення грошових агрегатів. За якими ознаками здійснюється побудова грошових агрегатів?
10. З'ясуйте суть показника швидкості обігу грошей. Які провідні економічні чинники визначають інтенсивність руху грошей?

Тема 3. Грошовий ринок

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність та структуру грошового ринку, визначати категорію попиту та пропозиції грошей, визначати рівновагу на грошовому ринку.

План

1. Суть і структура грошового ринку.
2. Попит на гроші.
3. Пропозиція грошей.
4. Рівновага на грошовому ринку.

Довідкова інформація: [8–13, 17–19, 21, 24–25, 27–31].

Питання для самоконтролю

1. Дайте означення сутності «грошового ринку». За якими критеріями структуризується грошовий ринок?
2. Охарактеризуйте суб'єктів грошового ринку.
3. Яка основна функція грошового ринку?
4. В чому проявляється економічна сутність поняття «попит на гроші»?
5. Які Ви знаєте мотиви попиту на гроші?
6. Які чинники впливають на величину попиту на гроші?
7. Що таке «пропозиція грошей»?
8. За допомогою яких важелів банківська система керує пропозицією грошей?
9. Опишіть процес встановлення рівноваги на грошовому ринку. Що є рівноважною процентною ставкою?

Тема 4. Грошова система

Мета: після проходження даного практичного заняття студент має розуміти сутність грошової системи, основні принципи організації та елементи грошових систем, знати типи грошових систем, відрізняти основні риси саморегульованих та регульованих грошових систем, знати основні етапи становлення та розвитку грошової системи України.

План

1. Поняття грошової системи та її елементи.
2. Типи грошових систем. Саморегульовані грошові системи та їх історичні форми. Регульовані грошові системи.
3. Становлення та розвиток грошової системи України.

Довідкова інформація: [1–2, 7, 9–13, 17–19, 21, 24–31].

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття «грошова система». Які сфери економічних відносин охоплює грошова система та вкажіть її основні елементи?
2. Охарактеризуйте типи грошових систем. Як діє механізм саморегулювання в металевій грошовій системі?
3. Дайте характеристику біметалевого і монометалевого грошового обігу та золотомонетного стандарту. Що таке золотозливковий і золотодевізний стандарт?
4. Розкрийте механізм функціонування біметалевої грошової системи. Які причини зумовили її ліквідацію?
5. Охарактеризуйте механізм функціонування Бреттон-Вудської грошової системи. Що таке золотодоларовий стандарт? В чому полягала його криза?
6. Охарактеризуйте Ямайську валютну систему.
7. Визначте складові елементи регульованої грошової системи. Які особливості підтримання її стабільного функціонування?
8. Дайте характеристику грошової системи ринкового і неринкового типів. Які діагонально протилежні механізми діють в цих системах?
9. Розкрийте переваги механізму функціонування грошової системи відкритого типу над грошовою системою закритого типу. Що таке вільноконвертована валюта і яка її роль у розвитку економіки?
10. Які основні закономірності функціонування грошової маси в сучасній економіці України?

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати теоретичні концепції інфляції, сутність інфляції та її основні форми, основні показники вимірювання інфляції, вміти характеризувати особливості інфляційного процесу в Україні, знати сутність,

класифікаційні ознаки та основні моделі грошових реформ та особливості проведення грошових реформ в Україні в 90-х роках.

План

1. Теоретичні концепції інфляції.
2. Суть інфляції та її основні форми.
3. Основні показники вимірювання інфляції.
4. Особливості інфляційного процесу в Україні.
5. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції.
6. Основні моделі грошових реформ.
7. Грошові реформи в Україні 90-х років.

Довідкова інформація: [9–13, 17–19, 21, 24–31].

Питання для самоконтролю

1. Дайте означення інфляції як економічної категорії. Чому інфляція виникла лише після появи паперових грошей в обігу?
2. Охарактеризуйте теоретичні концепції інфляції. Як визначають причини інфляції кейнсіанці та монетаристи?
3. До яких негативних наслідків призводить інфляція?
4. Які види інфляції розрізняють залежно від різних класифікаційних ознак?
5. Якими показниками прийнято вимірювати інфляцію?
6. Охарактеризуйте особливості інфляційного процесу в Україні. Які причини призвели до надто високої гіперінфляції в Україні в 1991–1993 рр.?
7. Що таке грошова реформа? Які об'єктивні причини зумовлюють необхідність проведення грошових реформ?
8. Яка основна мета проведення грошових реформ?
9. Які види грошових реформ виділяють залежно від мети та глибини перебудови грошової системи?
10. Охарактеризуйте методи стабілізації валют. Чому і девальвація, і ревальвація є методами однаково небажаними?
11. Які моделі проведення грошових реформ Ви знаєте?
12. Розкрийте особливості та основні етапи проведення грошових реформ в Україні в 90-х роках.

Тема 6. Ринок цінних паперів

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність та види цінних паперів, розрізняти номінальну та ринкову вартість цінних паперів, знати учасників ринку цінних паперів, розуміти значення, структуру та особливості організації діяльності ринку цінних паперів.

План

1. Види цінних паперів та їх характеристика.
2. Учасники ринку цінних паперів.
3. Значення, структура та особливості організації діяльності ринку цінних паперів.
4. Фондова біржа та її роль у ринковій економіці.
5. Досвід роботи провідних фондових бірж світу.

Довідкова інформація: [3–4, 7, 9–13, 16–19, 21, 28–31].

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сутність та назвіть види цінних паперів.
2. Як формується номінальна та ринкова вартість цінних паперів?
3. Розкрийте механізм котирування цінних паперів. Що таке курс покупця та курс продавця?
4. Назвіть та охарактеризуйте учасників ринку цінних паперів.
5. Охарактеризуйте суть та структуру ринку цінних паперів.
6. Дайте означення фондової біржі та розкрийте зміст механізму її дії. Яку роль виконує фондова біржа в ринковій економіці?
7. Назвіть умови допуску цінних паперів на фондову біржу. Який порядок формування цін цінних паперів? Що таке курсова ціна цінних паперів?
8. Розкрийте суть та механізм розрахунків біржових індексів. Як і для чого складається біржовий бюлетень?
9. Вкажіть особливості формування та функціонування ринку цінних паперів в Україні.
10. Проаналізуйте досвід роботи провідних фондових бірж світу.

Тема 7. Сутність кредиту та кредитний механізм

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність позичкового капіталу та позичкового процента, сутність кредиту та його функцій, вміти функціонально характеризувати кредитні відносини, розуміти основні форми кредиту та розрізняти характерні особливості теорії кредиту.

План

1. Позичковий капітал як форма грошового капіталу.
2. Сутність та функції кредиту.
3. Функціональна характеристика кредитних відносин.
4. Основні форми кредиту.
5. Теорії кредиту.

Довідкова інформація: [8–13, 15, 17–19, 21, 24].

Питання для самоконтролю

1. Як Ви розумієте сутність позичкового капіталу? Що є основою його формування?
2. Що таке позичковий процент? Що є джерелом його сплати?
3. Визначте економічне призначення позичкового процента?
4. Як визначається норма позичкового процента?
5. Від яких чинників залежить розмір процентної ставки на макро- та мікрорівнях?
6. Які види процентних ставок Ви знаєте?
7. Розкрийте сутність категорії кредиту. Чим зумовлена необхідність кредиту?
8. Розкрийте зміст функцій кредиту. Як розуміти перерозподільчу та контрольну функції кредиту?
9. Виділіть суб'єктів та об'єктів кредитних відносин. Які типи кредитних відносин виділяються?
10. Охарактеризуйте функціональні форми кредиту. Яка форма кредиту є найбільш поширеною?
11. Охарактеризуйте основні постулати натуралістичної та капіталотворчої теорій кредиту. Положення якої з цих теорій доцільно використовувати при формуванні кредитних відносин в сучасних умовах функціонування кредитної системи?

Тема 8. Кредитна система

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність поняття кредитної системи та розрізняти елементи інфраструктури кредитної системи та її рівні, визначати основні етапи формування кредитної системи України.

План

1. Поняття кредитної системи.
2. Інфраструктура кредитної системи та її рівні.
3. Особливості формування кредитної системи України.

Довідкова інформація: [8–13, 15, 17–19, 21, 24].

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте суть кредитної системи як сукупності кредитних відносин, форм кредиту, методів кредитування і кредитних установ.
2. Якими об'єктивними потребами викликана необхідність кредитної системи?
3. Які функціональні інститути кредитної системи нині діють на фінансовому ринку?
4. Назвіть елементи інфраструктури кредитної системи.
5. Які етапи еволюційного розвитку кредитних установ Ви знаєте?
6. З яких рівнів складається кредитна система на сьогоднішній день?

Тема 9. Центральний банк та його роль в економіці

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність та функції центрального банку та його роль в економіці, особливості створення, діяльності та перспективи Національного банку України, функції НБУ, методи реалізації грошово-кредитної політики НБУ.

План

1. Центральний банк – орган державного грошово-кредитного регулювання економіки.
2. Національний банк України: особливості створення, діяльності та перспективи розвитку.
3. Функції центрального банку.
4. Реалізація грошово-кредитної політики.

Довідкова інформація: [1–2, 5–6, 9–13, 15, 17–21, 24, 28, 31].

Питання для самоконтролю

1. З'ясуйте сутність центрального банку та назвіть його основні функції.
2. Якими законодавчими актами визначаються правовий статус, принципи організації і діяльності Національного банку України?
3. Який розмір статутного капіталу НБУ та в чий власності він знаходиться?
4. Назвіть керівні органи Нацбанку.
5. До чийх повноважень належить призначення членів Ради Нацбанку?
6. Ким призначається Голова Нацбанку та які функції він виконує?
7. Які повноваження має Рада Нацбанку?
8. Охарактеризуйте основні завдання Правління НБУ.
9. Перерахуйте складові системи Нацбанку.
10. Яка основна функція Національного банку України? Назвіть інші функції НБУ.
11. Охарактеризуйте методи реалізації грошово-кредитної політики НБУ.

Тема 10. Комерційні банки як основна ланка кредитної системи

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати суть, призначення та класифікацію комерційних банків, давати характеристику банківських операцій: пасивних, активних та комісійно-посередницьких, вміти визначати основні показники діяльності комерційних банків.

План

1. Суть, призначення та класифікація комерційних банків.
2. Загальна характеристика банківських операцій.

3. Пасивні операції банків.
4. Активні операції банків.
5. Суть комісійно-посередницьких банківських операцій.
6. Основні показники діяльності комерційних банків.

Довідкова інформація: [1–2, 5–6, 9–13, 15, 17–21, 24, 28, 31].

Питання для самоконтролю

1. Дайте означення поняття «банк». Що означав термін «комерційний банк» на ранніх етапах розвитку банківської справи?
2. Які функції виконують банки в ринковій економіці?
3. Назвіть найбільш важливі завдання банків.
4. Охарактеризуйте принципи здійснення банківської діяльності.
5. Які види комерційних банків виділяють за різними класифікаційними ознаками?
6. З'ясуйте механізм функціонування універсальних банків. Чому переважна більшість комерційних банків України є універсальними?
7. За якими критеріями спеціалізації класифікуються спеціалізовані комерційні банки?
8. Хто не може бути засновником комерційного банку згідно з українським законодавством?
9. Який мінімальний розмір статутного фонду встановлено законодавством для комерційних банків України?
10. Визначіть відмінності в поняттях «банківська операція» та «банківська послуга».
11. Які види банківських операцій Ви знаєте?
12. Назвіть основні принципи здійснення банківських операцій.
13. Охарактеризуйте процес формування ресурсів комерційних банків.
14. В чому полягає сутність активних операцій комерційних банків?
15. Які методи ціноутворення на банківські послуги Ви знаєте?
16. Як Ви розумієте суть комісійно-посередницьких операцій банку? Які операції банку можна віднести до комісійно-посередницьких?
17. Назвіть та охарактеризуйте економічні нормативи діяльності комерційних банків.

Тема 11. Небанківські фінансово-кредитні установи

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність та принципи діяльності небанківських фінансово-кредитних установ, вміти виявляти спільні та відмінні риси в діяльності небанківських фінансово-кредитних установ та банків, знати критерії спеціалізації небанківських посередників, давати загальну характеристику діяльності договірних та інвестиційних фінансових посередників.

План

1. Загальна характеристика діяльності небанківських фінансово-кредитних установ та їх класифікація.
2. Договірні фінансові посередники.
3. Інвестиційні фінансові посередники.

Довідкова інформація: [1–2, 5–6, 9–13, 15, 17–21, 24, 28, 31].

Питання для самоконтролю

1. Яких фінансових посередників на грошовому ринку відносять до небанківських фінансово-кредитних установ?
2. Що спільного в діяльності небанківських фінансово-кредитних установ та банків? Що відмінного?
3. За якими критеріями здійснюється спеціалізація небанківських посередників?
4. В чому полягає особливість формування грошових ресурсів небанківських фінансово-кредитних установ?
5. Якими способами може здійснюватись недепозитне залучення коштів?
6. На підставі чого залучають кошти договірні фінансові посередники?
7. Яким чином залучають кошти інвестиційні фінансові посередники?
8. Яких фінансових посередників відносять до договірних? Яких до інвестиційних?
9. Охарактеризуйте особливості здійснення діяльності страхових компаній.
10. В чому полягає механізм функціонування пенсійних фондів?
11. Назвіть основні принципи діяльності ломбардів.
12. На чому спеціалізуються лізингові та факторингові компанії?
13. Яким чином працюють інвестиційні фонди?
14. Які характерні особливості діяльності фінансових компаній та кредитних спілок?

Тема 12. Гроші та кредит у системі міжнародних відносин

Мета: після проходження даного практичного заняття студент повинен знати сутність міжнародних валютних відносин, поняття та механізм функціонування національних валютних систем, структуру та особливості діяльності валютного ринку, види валютних операцій, вміти ідентифікувати валютні ризики і визначати методи їх страхування, розуміти суть, структуру та принципи дії світового ринку позичкових капіталів.

План

1. Суть міжнародних валютних відносин.
2. Поняття валютної системи. Основні елементи національної валютної системи.
3. Загальна характеристика та структура валютного ринку.
4. Світовий ринок позичкових капіталів та його структура.
5. Міжнародні валютно-кредитні організації.

Довідкова інформація: [7, 9–13, 16–19, 21, 24, 31].

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність міжнародних валютних відносин?
2. Визначіть поняття валютної системи та охарактеризуйте основні елементи національної валютної системи.
3. Що таке валютний курс? Які методи застосовуються для регулювання валютних курсів?
4. Охарактеризуйте структуру та особливості діяльності валютного ринку.
5. Назвіть основні види валютних операцій. Які ризики виникають в процесі їх здійснення? За допомогою яких методів можна застрахувати валютні ризики?
6. Розкрийте зміст, призначення і види балансів міжнародних розрахунків. Що визначає платіжний баланс України?
7. Дайте означення світового ринку позичкових капіталів. Які провідні структурні інститути світового ринку позичкових капіталів та які його сектори?

4 РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Виконання контрольної роботи є складовою частиною навчального процесу і показує, як студент засвоїв теоретичний та практичний матеріал з курсу. Ціль контрольної роботи – закріплення та контроль знань, які набули студенти в процесі самостійного вивчення навчального матеріалу.

Студент повинен виконати в установленій термін контрольну роботу та подати у відповідний деканат не пізніше, ніж за два тижні до складання іспиту.

Контрольна робота складається з 5 теоретичних питань, 4-х тестів та 2-х задач (дані в задачах умовні).

Завдання до контрольної роботи розроблено в 30 варіантах, які розподілені між студентами залежно від початкової букви їх прізвищ або за номером у списку групи (за вказівкою викладача).

Номер варіанта	Початкові літери прізвища студента	Номери контрольних питань	Номери контрольних тестів	Номери задач для розв'язання
1	А	1, 31, 61, 91, 121	1, 31, 61, 91	1, 31
2	Б	2, 32, 62, 92, 122	2, 32, 62, 92	2, 32
3	В	3, 33, 63, 93, 123	3, 33, 63, 93	3, 33
4	Г	4, 34, 64, 94, 124	4, 34, 64, 94	4, 34
5	Д	5, 35, 65, 95, 125	5, 35, 65, 95	5, 35
6	Е	6, 36, 66, 96, 126	6, 36, 66, 96	6, 36
7	Є	7, 37, 67, 97, 127	7, 37, 67, 97	7, 37
8	Ж	8, 38, 68, 98, 128	8, 38, 68, 98	8, 38
9	З	9, 39, 69, 99, 129	9, 39, 69, 99	9, 39
10	І	10, 40, 70, 100, 130	10, 40, 70, 100	10, 40
11	Ї	11, 41, 71, 101, 131	11, 41, 71, 101	11, 41
12	Й	12, 42, 72, 102, 132	12, 42, 72, 102	12, 42
13	К	13, 43, 73, 103, 133	13, 43, 73, 103	13, 43
14	Л	14, 44, 74, 104, 134	14, 44, 74, 104	14, 44
15	М	15, 45, 75, 105, 135	15, 45, 75, 105	15, 45
16	Н	16, 46, 76, 106, 136	16, 46, 76, 106	16, 46
17	О	17, 47, 77, 107, 137	17, 47, 77, 107	17, 47
18	П	18, 48, 78, 108, 138	18, 48, 78, 108	18, 48
19	Р	19, 49, 79, 109, 139	19, 49, 79, 109	19, 49
20	С	20, 50, 80, 110, 140	20, 50, 80, 110	20, 50
21	Т	21, 51, 81, 111, 141	21, 51, 81, 111	21, 51
22	У	22, 52, 82, 112, 142	22, 52, 82, 112	22, 52
23	Ф	23, 53, 83, 113, 143	23, 53, 83, 113	23, 53
24	Х	24, 54, 84, 114, 144	24, 54, 84, 114	24, 54
25	Ц	25, 55, 85, 115, 145	25, 55, 85, 115	25, 55
26	Ч	26, 56, 86, 116, 146	26, 56, 86, 116	26, 56
27	Ш	27, 57, 87, 117, 147	27, 57, 87, 117	27, 57
28	Щ	28, 58, 88, 118, 148	28, 58, 88, 118	28, 58
29	Ю	29, 59, 89, 119, 149	29, 59, 89, 119	29, 59
30	Я	30, 60, 90, 120, 150	30, 60, 90, 120	30, 60

Перш ніж приступити до виконання контрольної роботи, необхідно ознайомитись з відповідними розділами програми курсу «Гроші та кредит», підібрати рекомендовану літературу, яка запропонована на останній сторінці цих методичних вказівок, уважно вивчити її.

Якщо в процесі вивчення навчального матеріалу і виконання контрольної роботи виникнуть труднощі, доцільно звернутися за консультацією на кафедру фінансів. При цьому необхідно чітко сформулювати питання, які виникли при вивченні літератури або при виконанні контрольної роботи.

При виконанні контрольної роботи необхідно керуватися такими вимогами.

1. На початку роботи треба вказати номер варіанта завдання та план роботи.

2. Перед розв'язанням питань та задач обов'язково треба навести їх умови.

3. Основу роботи має складати аналіз зібраної студентом і узагальненої теоретичної та практичної інформації з питань дослідження. Розглядаючи дискусійні питання, треба обдумати аргументацію різних авторів, що дозволить відобразити різні точки зору і сформулювати своє

відношення до них. Особливу увагу потрібно звернути на аналіз практичного матеріалу за останні два-три роки, який ілюструється схемами, графіками, таблицями.

4. Розв'язання задач необхідно супроводжувати формулами, розгорнутими розрахунками, стислими означеннями і поясненнями показників. Задачі, на які будуть відповіді без розгорнутих розрахунків, пояснень і висновків, вважаються нерозв'язаними.

5. Контрольна робота повинна бути оформлена охайно, написана розбірливо, без виправлень і скорочень, за винятком загальноприйнятих. Статистичні таблиці повинні бути побудовані відповідно до вимог оформлення таблиць. Формули мають бути наведені в тому записі, що наведені у підручнику або лекційному курсі, з поясненням умовних позначень економічних показників.

6. Приблизний обсяг контрольної роботи повинен становити 25–30 сторінок. Сторінки повинні бути пронумеровані. Залишені поля для зауважень викладача-рецензента.

7. Наприкінці контрольної роботи наводиться список використаної літератури, підпис студента і дата виконання роботи.

8. Зараховану роботу студент повинен подати екзаменатору в день складання заліку. Якщо в контрольній роботі рецензентом зроблені зауваження, то їх необхідно врахувати, внести необхідні виправлення і доповнення в розділі «Робота над помилками». Без дотримання цієї вимоги студент не допускається до складання заліку. Контрольна робота, що виконана не за своїм варіантом, не зараховується.

5 КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Історичний розвиток форм вартості та грошей. Раціоналістична та еволюційна концепція походження грошей.
2. Сутність грошей як загального еквівалента.
3. Портфельний підхід до означення суті грошей.
4. Гроші як гроші та гроші як капітал.
5. Форми грошей та їх еволюція.
6. Вартість грошей та засоби їх вимірювання.
7. Основні функції грошей.
8. Роль грошей у системі суспільного відтворення.
9. Теорії грошей: номіналістична, металістична та їх еволюція.
10. Класична кількісна теорія грошей та її основні версії.
11. Сучасний монетаризм.
12. Сутність грошового обороту.
13. Суб'єкти та об'єкти грошового обороту.
14. Структура сукупного грошового обороту.
15. Фіскально-бюджетний оборот.
16. Кредитний оборот.

17. Фінансовий оборот.
18. Основні сфери грошового обороту.
19. Готівковий та безготівковий грошовий оборот.
20. Модель сукупного грошового обороту.
21. Грошові потоки та їх структура.
22. Грошова маса та основні форми її існування.
23. Характеристика грошових агрегатів.
24. Закони грошового обігу.
25. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.
26. Основні шляхи та показники інтенсифікації руху грошей у сфері обігу та платежів.
27. Суть і структура грошового ринку.
28. Ринок грошей та ринок капіталів.
29. Попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші.
30. Пропозиція грошей.
31. Грошовий мультиплікатор.
32. Рівновага на грошовому ринку. Рівноважна процентна ставка.
33. Поняття грошової системи та її елементи.
34. Основні принципи організації та моделі побудови грошових систем.
35. Система безготівкових розрахунків.
36. Валютна система.
37. Система готівкового обігу.
38. Типи грошових систем.
39. Саморегульовані грошові системи.
40. Регульовані грошові системи.
41. Становлення та розвиток грошової системи України.
42. Теоретичні концепції інфляції.
43. Суть інфляції та її основні форми.
44. Основні показники вимірювання інфляції.
45. Методи регулювання інфляції. Дефляційна політика. Політика доходів.
46. Соціально-економічні наслідки інфляції.
47. Особливості інфляційного процесу в Україні.
48. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції.
49. Класифікація грошових реформ.
50. Становлення нової грошової системи.
51. Часткова зміна грошової системи.
52. Проведення спеціальних стабілізаційних заходів.
53. Основні моделі грошових реформ.
54. Грошові реформи в Україні 90-х років.
55. Види цінних паперів та їх характеристика.
56. Номінальна та ринкова вартість цінних паперів.
57. Курси акцій та облігацій. Учасники ринку цінних паперів.

58. Структура ринку цінних паперів.
59. Первинний та вторинний ринок цінних паперів.
60. Фондова біржа та її роль у ринковій економіці.
61. Котирування цінних паперів. Біржові індекси. Біржовий бюлетень.
62. Операції на фондовій біржі та їх класифікація.
63. Формування ринку цінних паперів в Україні.
64. Досвід роботи провідних фондових бірж світу.
65. Позичковий капітал як форма грошового капіталу.
66. Ринок позичкових капіталів.
67. Позичковий процент. Норма процента. Процентний ризик.
68. Необхідність та сутність кредиту.
69. Основні функції кредиту.
70. Проблеми реалізації позитивних функцій кредиту в Україні.
71. Еволюція кредитних відносин.
72. Функціональна характеристика й типи кредитних відносин. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин.
73. Економічні передумови можливості отримання кредиту.
74. Теорії кредиту.
75. Загальна характеристика функціональних форм кредиту.
76. Комерційний кредит.
77. Споживчий кредит.
78. Державний кредит.
79. Міжнародний кредит.
80. Банківський кредит.
81. Поняття кредитної системи.
82. Основні типи та моделі побудови кредитних систем.
83. Загальна структура кредитної системи.
84. Інфраструктура кредитної системи.
85. Банківська система.
86. Виникнення та походження банків.
87. Емісійні та неемісійні банки.
88. Основні функції банків.
89. Парабанківська система.
90. Центральний банк – орган державного грошово-кредитного регулювання економіки.
91. Національний банк України: особливості створення, діяльності та перспективи розвитку.
92. Функції центрального банку.
93. Емісія готівки та організація грошового обігу.
94. Функція банку банків.
95. Функція банку уряду.
96. Реалізація грошово-кредитної політики.
97. Основні типи грошово-кредитної політики.
98. Операції на відкритому ринку.

99. Реалізація грошово-кредитної політики в Україні.
100. Суть та призначення комерційних банків у сучасному економічному просторі.
101. Класифікація комерційних банків.
102. Основні показники діяльності комерційних банків.
103. Загальна характеристика банківських операцій.
104. Економічний зміст банківського продукту та його класифікація.
105. Пасивні банківські операції.
106. Банківські ресурси та їх структура.
107. Власний капітал банку, його основні функції.
108. Залучені кошти.
109. Депозити та їх основні види.
110. Запозичені кошти.
111. Міжбанківські кредити.
112. Кредити НБУ.
113. Активні операції комерційних банків.
114. Кредитні операції, їх сутність та призначення.
115. Інвестиційні операції та їх види.
116. Суть комісійно-посередницьких банківських операцій.
117. Розрахункові операції.
118. Касові операції.
119. Валютні операції.
120. Консультаційні та інші послуги.
121. Суть, функції та основні види спеціалізованих кредитно-фінансових установ.
122. Основні напрямки діяльності сучасних спеціалізованих кредитно-фінансових установ.
123. Страхові компанії: їх функціональна суть та форми організації.
124. Основні операції страхових компаній.
125. Пенсійні фонди.
126. Інвестиційні компанії.
127. Позиково-ощадні асоціації.
128. Фінансові компанії.
129. Кредитні спілки.
130. Ломбарди.
131. Добродійні фонди.
132. Міжбанківські об'єднання, їх роль та значення у функціонуванні кредитних систем.
133. Суть міжнародних валютних відносин.
134. Поняття валютної системи.
135. Основні елементи національної валютної системи.
136. Сутність та класифікація валют.
137. Валютний курс та його функції. Регулювання валютних курсів.
138. Валютна інтервенція.

139. Валютний демпінг.
140. Дисконтна політика.
141. Девальвація та ревальвація.
142. Режим валютного курсу в Україні.
143. Загальна характеристика та структура валютного ринку.
144. Валютні операції.
145. Валютні ризики і методи їх страхування.
146. Баланси міжнародних розрахунків та їх основні види.
147. Світовий ринок позичкових капіталів та його структура.
148. Кредитування зовнішньої торгівлі.
149. Міжнародні довгострокові кредити.
150. Міжнародні валютно-кредитні організації.

6 КОНТРОЛЬНІ ТЕСТИ

1. Існують такі концепції походження грошей:
 - а) монетарна;
 - б) еволюційна;
 - в) кількісна;
 - г) раціоналістична.
2. За раціоналістичною концепцією гроші виникли внаслідок:
 - а) стихійного розвитку товарного виробництва та обміну;
 - б) угоди між людьми;
 - в) потреби ринку в забезпеченні ефективного обміну;
 - г) запровадження законодавчими актами держави.
3. За еволюційною концепцією гроші виникли внаслідок:
 - а) угоди між людьми;
 - б) стихійного розвитку товарного виробництва та обміну;
 - в) запровадження законодавчими актами держави.
4. В умовах простої форми вартості:
 - а) один товар випадково обмінювався на інший;
 - б) один товаровиробник обмінював свій товар на інший, на виробництві якого спеціалізувався інший товаровиробник;
 - в) ряд товарів обмінювались на один товар-монополіст;
 - г) роль загального еквівалента виконує особливий товар у формі благородних металів.
5. В умовах повної форми вартості:
 - а) один товар випадково обмінювався на інший;
 - б) один товаровиробник обмінював свій товар на інший, на виробництві якого спеціалізувався інший товаровиробник;
 - в) ряд товарів обмінювались на один товар-монополіст;

- г) роль загального еквівалента виконує особливий товар у формі благородних металів.
6. В умовах загальної форми вартості:
- а) один товар випадково обмінювався на інший;
 - б) один товаровиробник обмінював свій товар на інший, на виробництві якого спеціалізувався інший товаровиробник;
 - в) ряд товарів обмінювались на один товар-монополіст;
 - г) роль загального еквівалента виконує особливий товар у формі благородних металів.
7. В умовах грошової форми вартості:
- а) один товар випадково обмінювався на інший;
 - б) один товаровиробник обмінював свій товар на інший, на виробництві якого спеціалізувався інший товаровиробник;
 - в) ряд товарів обмінювались на один товар-монополіст;
 - г) роль загального еквівалента виконує особливий товар у формі благородних металів.
8. Внаслідок демонетизації золота роль грошей перейшла до:
- а) золотих монет;
 - б) нематеріального носія (неповноцінних грошей);
 - в) предметів першої необхідності;
 - г) предметів розкоші.
9. Регулятивними діями держави щодо грошей є:
- а) означення кількості грошей в обороті;
 - б) регулювання маси грошей в обороті;
 - в) висування вимог до носія грошових функцій;
 - г) виявлення потреби в грошах.
10. Гроші за походженням – це:
- а) метал;
 - б) благородний метал;
 - в) товар.
11. За грошовою теорією сутність грошей визначається як:
- а) все те, що використовується як гроші;
 - б) специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь-який інший товар;
 - в) умовний портфель активів окремого економічного суб'єкта, в якому всі активи розміщуються в міру зниження їх ліквідності.
12. За трудовою теорією сутність грошей визначається як:
- а) все те, що використовується як гроші;
 - б) специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь-який інший товар;

- в) умовний портфель активів окремого економічного суб'єкта, в якому всі активи розміщуються в міру зниження їх ліквідності.
13. Портфельний підхід визначає сутність грошей як:
- а) все те, що використовується як гроші;
 - б) специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь-який інший товар;
 - в) умовний портфель активів окремого економічного суб'єкта, в якому всі активи розміщуються в міру зниження їх ліквідності.
14. Із даного переліку найвищу ліквідність мають:
- а) строкові вклади;
 - б) вклади до запитання;
 - в) акції;
 - г) облігації.
15. Квазігрошима можна вважати:
- а) строкові вклади;
 - б) акції;
 - в) будівлі;
 - г) автомобілі.
16. Гроші як гроші використовуються при:
- а) їх застосуванні у сфері інвестування;
 - б) посередництві в обміні;
 - в) їх витрачанні на особисте споживання;
 - г) їх нагромадженні.
17. Гроші як капітал використовуються при:
- а) їх застосуванні у сфері інвестування;
 - б) посередництві в обміні;
 - в) їх витрачанні на особисте споживання;
 - г) їх нагромадженні.
18. Повноцінними грошима є:
- а) гроші, що мають власну вартість і реальна вартість яких відповідає номінальній;
 - б) гроші, що не мають власної вартості і реальний зміст яких не відповідає номіналу.
19. Неповноцінними грошима є:
- а) гроші, що мають власну вартість і реальна вартість яких відповідає номінальній;
 - б) гроші, що не мають власної вартості і реальний зміст яких не відповідає номіналу.

20. Еволюційними формами товарних грошей були:
- а) металеві гроші;
 - б) предмети першої необхідності;
 - в) предмети розкоші;
 - г) паперові гроші.
21. Еволюція металевих грошей пройшла такі форми:
- а) товарна форма;
 - б) представницька форма;
 - в) монетна форма;
 - г) кредитна форма.
22. Основними формами неповноцінних грошей є:
- а) золота монета;
 - б) білонна монета;
 - в) паперові гроші;
 - г) все вищевказане.
23. Паперові гроші – це:
- а) різновид банківських грошей, який існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках у банках;
 - б) нерозмінні на метал знаки, що випускаються державою для покриття своїх витрат і наділяються нею примусовим курсом, визначаються законодавчо обов'язковими до приймання в усі види платежів;
 - в) різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосереднім розпорядженням власників поточних рахунків.
24. Депозитні гроші – це:
- а) різновид банківських грошей, який існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках у банках;
 - б) нерозмінні на метал знаки, що випускаються державою для покриття своїх витрат і наділяються нею примусовим курсом, визначаються законодавчо обов'язковими до приймання в усі види платежів.
25. Електронні гроші – це:
- а) різновид банківських грошей, який існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках у банках;
 - б) нерозмінні на метал знаки, що випускаються державою для покриття своїх витрат і наділяються нею примусовим курсом, визначаються законодавчо обов'язковими до приймання в усі види платежів;

- в) різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосереднім розпорядженням власників поточних рахунків.
26. Функція грошей як міри вартості – це функція:
- а) яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;
 - б) в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг;
 - в) в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни;
 - г) в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами;
 - д) пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.
27. Функція грошей як засобу обігу – це функція:
- а) яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;
 - б) в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг;
 - в) в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни;
 - г) в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами;
 - д) пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.
28. Функція грошей як засобу платежу – це функція:
- а) яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;
 - б) в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг;
 - в) в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни;
 - г) в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами;
 - д) пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.

29. Функція грошей як засобу нагромадження – це функція:
- а) яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;
 - б) в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг;
 - в) в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни;
 - г) в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами;
 - д) пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.
30. Функція грошей як світових – це функція:
- а) яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин;
 - б) в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг;
 - в) в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни;
 - г) в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами;
 - д) пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.
31. За номіналістичною теорією гроші – це:
- а) особливий товар, вартість якого визначається витратами праці на його виробництво;
 - б) символи держави, через які вона нав'язує свою волю своїм громадянам;
 - в) товар, який нічим не відрізняється від інших товарів;
 - г) завжди золото та срібло.
32. За кількісною теорією гроші – це:
- а) особливий товар, вартість якого визначається витратами праці на його виробництво;
 - б) символи держави, через які вона нав'язує свою волю своїм громадянам;
 - в) товар, який нічим не відрізняється від інших товарів;
 - г) завжди золото та срібло.
33. За класичною теорією гроші – це:
- а) особливий товар, вартість якого визначається витратами праці на його виробництво;

- б) символи держави, через які вона нав'язує свою волю своїм громадянам;
 - в) товар, який нічим не відрізняється від інших товарів;
 - г) завжди золото та срібло.
34. За марксистською теорією гроші – це:
- а) особливий товар, вартість якого визначається витратами праці на його виробництво;
 - б) символи держави, через які вона нав'язує свою волю своїм громадянам;
 - в) товар, який нічим не відрізняється від інших товарів;
 - г) завжди золото та срібло.
35. Американський економіст-дослідник Ірвін Фішер є представником:
- а) класичної школи політекономії;
 - б) номіналістичної теорії;
 - в) кількісної теорії;
 - г) маржиналізму.
36. Грошовий оборот – це:
- а) процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні;
 - б) сукупність грошей суб'єктів економічного обороту, що перебувають в обігу на певний момент часу;
 - в) сукупність всіх переміщень грошової маси, платежів і розрахунків, що здійснюються в народному господарстві.
37. Об'єктами грошового обороту із даного переліку є:
- а) робоча сила;
 - б) цінні папери;
 - в) фінансові посередники;
 - г) матеріальні ресурси;
 - д) державні структури.
38. Суб'єктами грошового обороту із даного переліку є:
- а) державні структури;
 - б) цінні папери;
 - в) фінансові посередники;
 - г) фірми;
 - д) робоча сила.
39. Сукупність об'єктів, які забезпечують розподіл та перерозподіл створеного національного продукту, здійснюючи вплив на його реалізацію та споживання, це:
- а) сімейні господарства;

- б) фінансові посередники;
 - в) державні структури.
40. Суб'єкти, що забезпечують кінцеве споживання частини національного доходу і національного продукту, це:
- а) сімейні господарства;
 - б) непрацездатні громадяни;
 - в) окремі фірми.
41. Грошова маса – це:
- а) процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні;
 - б) сукупність грошей суб'єктів економічного обороту, що перебувають в обігу на певний момент часу.
42. Показник грошової маси використовується у таких випадках:
- а) при встановленні валютних курсів;
 - б) при плануванні державного бюджету;
 - в) при визначенні ставки податків;
 - г) при вивченні причин, що впливають на швидкість руху грошей.
43. Агрегатний метод класифікації функціональних форм грошей базується на:
- а) швидкості обігу грошей;
 - б) ліквідності грошей;
 - в) вартості грошей на фінансовому ринку.
44. Грошовий агрегат М1 (за українською класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) вклади до запитання;
 - б) валютні заощадження;
 - в) строкові депозити;
 - г) готівка.
45. Грошовий агрегат М2 (за українською класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) кошти клієнтів за трастовими операціями банків;
 - б) валютні заощадження;
 - в) строкові депозити;
 - г) готівка.
46. Грошовий агрегат М0 (за українською класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) вклади до запитання;
 - б) готівка;
 - в) строкові депозити;
 - г) валютні заощадження.

47. Грошовий агрегат М3 (за українською класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) державні цінні папери;
 - б) банківські акцепти;
 - в) строкові депозити;
 - г) валютні заощадження.
48. Грошовий агрегат М1 (за західною класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) вклади до запитання;
 - б) готівка;
 - в) строкові депозити;
 - г) сертифікатні вклади.
49. Грошовий агрегат М2 (за західною класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) вклади до запитання;
 - б) банківські акцепти;
 - в) строкові депозити;
 - г) заощадження населення.
50. Грошовий агрегат М3 (за західною класифікацією) охоплює такі види грошових активів:
- а) вклади до запитання;
 - б) державні цінні папери;
 - в) строкові депозити;
 - г) сертифікатні вклади.
51. Грошовий агрегат L охоплює такі види грошових активів:
- а) банківські акцепти;
 - б) кошти клієнтів за трастовими операціями банків;
 - в) строкові депозити;
 - г) державні цінні папери.
52. Швидкість руху грошей визначається, як:
- а) $V = PM / Q$;
 - б) $V = M / QR$;
 - в) $V = PQ / M$;
 - г) $V = P / MQ$.
53. Кількісне рівняння обігу Фішера має вигляд:
- а) $PQ = MV$;
 - б) $PV = MQ$;
 - в) $VQ = MP$.

54. Факторами, що впливають на швидкість руху грошей, є:
- а) розвиток кредитних відносин;
 - б) курс національної валюти;
 - в) обсяг ВВП;
 - г) грошова маса.
55. Фінансовий ринок – це:
- а) мережа спеціальних інститутів, що забезпечують взаємодію попиту і пропозиції на гроші як специфічний товар;
 - б) система грошових відносин з приводу акумуляції кредитними установами тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб та надання їх у тимчасове користування іншим особам на певних принципах;
 - в) ринок, на якому об'єктом купівлі-продажу є різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги;
 - г) система організаційно-правових відносин та спеціалізованих інститутів, що забезпечують реалізацію попиту і пропозиції грошей.
56. Канали, по яких грошові кошти рухаються від власників до позичальників через фінансових посередників, є:
- а) грошовими потоками у формі непрямого фінансування;
 - б) грошовими потоками у формі прямого фінансування.
57. За видами грошових інструментів грошовий ринок складається з:
- а) міжбанківського ринку;
 - б) ринку позичкових капіталів;
 - в) ринку цінних паперів;
 - г) відкритого ринку.
58. Залежно від призначення та ліквідності фінансових активів, що обертаються на грошовому ринку, виділяють такі сегменти:
- а) ринок капіталів;
 - б) ринок цінних паперів;
 - в) ринок грошей;
 - г) відкритий ринок.
59. Ринок грошей складається із таких секторів:
- а) міжбанківський ринок;
 - б) ринок позичкових капіталів;
 - в) ринок цінних паперів;
 - г) відкритий ринок.
60. Ринок, на якому продаються і купуються грошові кошти у вигляді короткострокових позик і фінансових активів, є:
- а) ринком грошей;
 - б) ринком капіталів.

61. Ринок, на якому продаються і купуються середньо- та довгострокові кредити та фінансові активи строком понад рік, є:
- а) ринком грошей;
 - б) ринком капіталів.
62. Запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент часу, це:
- а) пропозиція грошей;
 - б) попит на гроші;
 - в) трансакційні залишки.
63. Із перелічених функцій грошей у формулі І. Фішера не враховано:
- а) гроші як засіб платежу;
 - б) гроші як міра вартості;
 - в) гроші як засіб нагромадження;
 - г) гроші як засіб обігу.
64. Функціональна залежність попиту на гроші математично записується так:
- а) $M_d = f(m, P, Q)$;
 - б) $M_d = f(P, Q, V)$;
 - в) $M_d = f(P, Q, r)$;
 - г) $M_d = f(D, R, Q)$.
65. Попит на гроші залежить від таких чинників:
- а) інфляція;
 - б) внутрішня депозитна емісія;
 - в) реальні доходи;
 - г) норма процента.
66. Пропозиція грошей – це:
- а) запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент часу;
 - б) сума грошових активів, які суб'єкти ринку бажають витратити на певні цілі.
67. Грошове правило монетаристів запропонував:
- а) Дж. Кейнс;
 - б) І. Фішер;
 - в) М. Фрідмен;
 - г) Д. Рікардо.
68. За грошовим правилом монетаристів потрібно щорічно збільшувати грошову масу на:
- а) 5%;
 - б) 4%;

- в) 6%;
г) 3%.
69. Основну причину недоліків у грошовому обміні монетаристи вбачають:
а) у порушенні рівняння грошового обігу;
б) у дефіциті державного бюджету;
в) у дешевих кредитах;
г) у низькому рівні реальних доходів.
70. Класична формула пропозиції грошей Д. Рікардо має вигляд:
а) $M_s = M_h + R$;
б) $M_s = M_h + D$;
в) $M_s = D + R$;
г) $M_s = M_h + m$.
71. Грошова база визначається як:
а) $M_h = M1 + m$;
б) $M_h = M0 + m$;
в) $M_h = M0 + R$;
г) $M_h = M1 + R$.
72. Величина, на яку збільшується кількість грошей в обігу внаслідок операцій на грошовому ринку при багаторазовому використанні грошової одиниці в розрахунках, називається:
а) коефіцієнтом заощадження;
б) грошовим мультиплікатором.
73. Грошова система – це:
а) система організаційно-правових відносин та спеціалізованих інститутів, що забезпечують реалізацію попиту і пропозиції грошей;
б) процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні;
в) форма організації грошового обороту, що встановлена законами та регулюється ними;
г) сукупність всіх переміщень грошової маси, платежів і розрахунків, що здійснюються в народному господарстві.
74. Грошова система функціонує на базі:
а) валютної системи;
б) банківської системи;
в) системи безготівкового обороту;
г) системи готівкового обороту.
75. У складі грошової системи виділяють такі підсистеми:
а) валютну систему;
б) банківську систему;

- в) систему безготівкового обороту;
- г) систему готівкового обороту.

76. Існують такі типи грошових систем:

- а) нерегульовані;
- б) регульовані;
- в) малорегульовані;
- г) саморегульовані.

77. Грошові системи, що базувались на використанні в ролі грошей благородних металів та обслуговуванні сфери обігу повноцінними монетами і банкнотами, є:

- а) саморегульованими;
- б) регульованими.

78. Грошова система, за якої роль грошей законодавчо закріплювалась за двома валютами, є:

- а) монометалізмом;
- б) біметалізмом.

79. Полегшення забезпечення потреб обігу в благородних металах є основною перевагою:

- а) монометалізму;
- б) біметалізму.

80. Золотий монометалізм був запроваджений у:

- а) 1876 р.;
- б) 1867 р.;
- в) 1924 р.;
- г) 1942 р.

81. В яких із перелічених країн був запроваджений срібний монометалізм?

- а) Англія;
- б) Росія;
- в) Голландія;
- г) Франція;
- д) Індія.

82. Грошова система, за якої роль грошей закріплена за одним благородним металом, є:

- а) монометалізмом;
- б) біметалізмом.

83. Золотозливковий стандарт був запроваджений у:

- а) 1876 р.;
- б) 1867 р.;

- в) 1924 р.;
- г) 1942 р.

84. Золотодевізний стандарт був запроваджений у:

- а) 1876 р.;
- б) 1867 р.;
- в) 1924 р.;
- г) 1929 р.

85. Вільний обмін банківських білетів на золото є основною рисою:

- а) золотовалютного стандарту;
- б) золотозливкового стандарту;
- в) золотодевізного стандарту.

86. У яких із перелічених країн був запроваджений золотозливковий стандарт?

- а) Англія;
- б) Росія;
- в) Голландія;
- г) Франція;
- д) Індія.

87. За якого стандарту дозволявся вільний обмін національної валюти на іноземну, а іноземної – на золото?

- а) золотовалютного стандарту;
- б) золотозливкового стандарту;
- в) золотодевізного стандарту.

88. Обіг обслуговували неповноцінні паперові та металеві знаки вартості за:

- а) саморегульованих систем;
- б) регульованих систем.

89. За характером соціально-економічних систем регульовані грошові системи поділяються на:

- а) ринкові;
- б) неринкові;
- в) відкриті;
- г) закриті.

90. За характером регулювання валютних відносин грошові системи поділяються на:

- а) ринкові;
- б) неринкові;
- в) відкриті;
- г) закриті.

91. Державне регулювання на ринку цінних паперів проводиться з метою впливу на:
- а) попит на гроші;
 - б) пропозицію грошей;
 - в) норму банківського відсотка;
 - г) обсяг ВВП.
92. Раціонування видачі коштів з банківських рахунків є основною рисою:
- а) ринкових грошових систем;
 - б) неринкових грошових систем.
93. Заперечення існування грошового ринку є основною рисою:
- а) ринкових грошових систем;
 - б) неринкових грошових систем.
94. Якій грошовій системі притаманна повна конвертованість національної валюти?
- а) відкритій;
 - б) закритій.
95. Високий рівень обмежень валютних розрахунків є основною рисою:
- а) відкритої грошової системи;
 - б) закритої грошової системи.
96. У якому році в Україні були запроваджені в обіг купони багаторазового використання?
- а) 1991 р.;
 - б) 1992 р.;
 - в) 1993 р.;
 - г) 1994 р.
97. У якому році в Україні була запроваджена в обіг гривня?
- а) 1995 р.;
 - б) 1996 р.;
 - в) 1997 р.;
 - г) 1998 р.
98. Купівельна спроможність грошей:
- а) піднімається із зростанням цін;
 - б) може підвищуватись і падати;
 - в) зростає з часом;
 - г) завжди залишається постійною;
 - д) падає із зростанням цін.
99. Які операції буде здійснювати центральний банк, якщо йому необхідно зменшити масу грошей в обігу?
- а) купуватиме цінні папери;

- б) продаватиме кредити;
- в) продаватиме облігації внутрішньої державної позики;
- г) збільшуватиме облікову ставку.

100. Визначте головне завдання центрального банку:

- а) обслуговувати комерційні банки;
- б) контролювати дотримання вимог діючого законодавства комерційними банками;
- в) забезпечувати фінансування уряду;
- г) забезпечувати стабільність національної грошової одиниці.

101. Якщо центральний банк збільшує облікову ставку, як змінюються темпи зростання грошової маси?

- а) зменшуються;
- б) збільшуються;
- в) залишаються незмінними.

102. Як необхідно змінити норму обов'язкового резервування, щоб збільшити масу грошей в обігу?

- а) збільшити;
- б) залишити незмінною;
- в) зменшити.

103. Вкажіть джерело позичкового процента:

- а) позичковий капітал;
- б) дохід кредитора;
- в) дохід на позичковий капітал;
- г) прибуток позичальника;
- д) всі вказані джерела.

104. Комерційний кредит – це:

- а) будь-який кредит;
- б) банківський кредит;
- в) кредит продавця покупцеві;
- г) кредит під заставу нерухомості;
- д) всі відповіді правильні.

105. Яка форма кредитування реалізується шляхом списання банком коштів з рахунку клієнта понад залишок коштів на рахунку?

- а) факторинг;
- б) форфейтинг;
- в) онкоть;
- г) контокорент;
- д) овердрафт.

106. Вид короткострокового кредиту, що погашається за першою вимогою:
- а) строкова позика;
 - б) облігаційна позика;
 - в) іпотечний кредит;
 - г) онкольний кредит;
 - д) овердрафт;
 - е) ломбардний кредит.
107. Форма кредиту, що є різновидом торгово-комісійної операції, яка пов'язана з кредитуванням оборотних засобів:
- а) овердрафт;
 - б) вексельний кредит;
 - в) облігаційна позика;
 - г) факторинг;
 - д) всі відповіді правильні.
108. Який кредит може реалізуватися у товарній формі?
- а) банківський;
 - б) іпотечний;
 - в) комерційний;
 - г) міжнародний;
 - д) споживчий.
109. Емісію грошей здійснює:
- а) казначейство;
 - б) центральний банк;
 - в) уряд.
110. Хто має право як векселедавець підписувати вексельне зобов'язання в Україні?
- а) лише векселедієздатні особи;
 - б) підприємці як фізичні особи;
 - в) будь-яка дієздатна фізична особа;
 - г) будь-яка юридична особа, що нанесла відтиск своєї печатки та факсиміле підпису керівника;
 - д) дієздатні юридичні та фізичні особи.
111. Для чого наноситься акцепт на переказний вексель?
- а) засвідчити згоду акцептанта повністю і своєчасно виконати всі умови тексту векселя;
 - б) як відмітка платника на векселі;
 - в) зафіксувати попереднє пред'явлення векселя до платежу;
 - г) покращити інвестиційні можливості векселя.

112. У якій формі кредитування експортера банк купує векселі без обороту на продавця?

- а) акцептний кредит;
- б) вексельний кредит;
- в) авальний кредит;
- г) форфейтинг;
- д) заставний кредит.

113. Факторинг доцільно застосовувати:

- а) у всіх кредитних операціях;
- б) коли ненадійний платник;
- в) якщо вигода від негайного отримання грошей більша, ніж від їх своєчасного отримання;
- г) при інкасуванні дебіторської заборгованості;
- д) усі відповіді правильні.

114. Діяльність щодо випуску та обігу цінних паперів здійснюють:

- а) торговці цінними паперами;
- б) інвестиційні фонди;
- в) взаємні фонди інвестиційних компаній;
- г) всі відповіді правильні.

115. Казначейські зобов'язання – це цінні папери:

- а) на пред'явника;
- б) на пред'явника або іменні;
- в) іменні.

116. Вклад грошових коштів чи цінних паперів на зберігання до банку – це:

- а) факторинг;
- б) овердрафт;
- в) застава;
- г) депозит;
- д) активна операція банку.

117. Які санкції вживає НБУ за систематичне порушення його вимог комерційними банками?

- а) підвищення норми обов'язкових резервів;
- б) застосування заходів фінансового оздоровлення;
- в) стягнення грошового штрафу;
- г) призначення тимчасової адміністрації;
- д) відкликання ліцензій.

118. Політика «дешевих грошей» означає:

- а) рестрикційну політику НБУ;
- б) політику на подорожчання кредиту;

- в) політику зниження процентних ставок, норм обов'язкових резервів, купівлю державних цінних паперів;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодна відповідь неправильна.

119. Переважне право на отримання дивідендів мають власники:

- а) простих акцій;
- б) іменних акцій;
- в) привілейованих акцій.

120. Акція – це цінний папір, що обертається:

- г) з установленим строком обігу;
- д) без установленого строку обігу.

7 КОНТРОЛЬНІ ЗАДАЧІ

Задача 1

Сума цін щодо реалізованих товарів (послуг, робіт) – 85,00 млрд грн. Сума цін товарів (послуг, робіт), реалізованих з відстрочкою платежу, строк оплати яких ще не настав, – 0,79 млрд грн. Сума платежів щодо довгострокових зобов'язань, строки яких настали, – 3,25 млрд грн. Сума платежів, що взаємно погашаються – 6,55 млрд грн. Середнє число оборотів грошей за рік – 8. Визначте кількість грошей, необхідних як засіб обігу.

Задача 2

Грошова маса готівкових та безготівкових грошей базисного року становить 18500 млн грн. Валовий національний продукт звітного року дорівнює 149100 млн грн. Розрахуйте швидкість обороту грошей базисного і звітного року, якщо у звітному році грошова маса готівкових та безготівкових грошей зросла на 15%, а валовий національний продукт на 34%.

Задача 3

Визначити максимальну суму нових грошей, що можуть бути утворені банківською системою на основі таких даних:

- суми нових депозитів, що спричинили процес мультиплікації – 5000 грн;
- норми обов'язкового резервування – 20%.

Задача 4

У комерційний банк А на депозитний рахунок розміщено вклад на 50 тис. грн. Норма обов'язкового резерву становить 15%. На основі цих даних визначити загальну максимальну суму нових депозитів, збільшення суми обов'язкових резервів. Зобразити процес грошово-кредитної мультиплікації у вигляді таблиці:

Банк	Нові депозити (пасиви)	Обов'язкові резерви	Надані послуги
АБ			
Всього			

Задача 5

Динаміка грошового обігу країни протягом 5 років характеризується такими даними (до відповідного періоду попереднього року):

Показники	Роки	1	2	3	4	5
Реальний обсяг ВВП		0,9	0,83	0,77	0,88	0,90
Швидкість обігу грошей		2,0	2,9	3,5	7,7	8,0
Грошова маса		12,6	19,1	6,7	2,1	1,3
Фактичне зростання споживчих цін		20,4	102,5	5,0	2,8	1,4

Визначити розрахункові темпи зростання споживчих цін і порівняти їх з фактичними темпами зміни споживчих цін. Зробити економічні висновки.

Задача 6

Обсяг ВВП в країні за рік становив 178 млрд грн. На початок року номінальна маса грошей (M_3) становила 22 млрд грн, на кінець року – 32 млрд грн. Визначити середню швидкість обігу гривні, середню тривалість одного обороту та рівень монетизації ВВП у відповідному році.

Задача 7

Гроші здійснюють в середньому 5 оборотів на рік. Визначити, скільки процентів номінального ВВП становить кількість грошей, необхідних для обслуговування обміну.

Задача 8

Об'єм номінального ВВП збільшився за звітний період на 15%. Визначте як зміниться кількість грошей, необхідних для обслуговування обміну при незмінній швидкості обороту грошової одиниці.

Задача 9

Наявна грошова маса в обігу характеризується такими даними (млн грн):

- готівкові гроші – 7150;
- грошова база – 8600;
- кошти на рахунках і поточних депозитах – 3100;
- строкові депозити – 5060;
- кошти клієнтів за трастовими операціями банків – 350.

Величина ВВП дорівнює 145,44 млрд грн.

Визначте швидкість обігу грошей за показниками $M1$ і $M2$.

Знайдіть суму коштів комерційних банків на резервних рахунках в центральному банку.

Задача 10

Визначити величину грошового мультиплікатора та величину пропозиції на грошовому ринку, використовуючи такі дані:

- готівка поза банками – 11062 млн грн;
- депозити до запитання – 3032 млн грн;
- готівка та банківські резерви (грошова база) – 11988 млн грн.

Задача 11

Структура грошової маси у базисному періоді характеризується такими даними (млн грн):

- грошова база – 9900;
- агрегат M1 – 11800;
- кошти на банківських строкових рахунках – 5200.

У звітному періоді депозити комерційних банків збільшилися на 3,5% і становили 1560 млн грн; грошова база збільшилася в 1,03 рази; кошти на банківських рахунках до запитання зросли на 1,8%; кошти на банківських строкових рахунках збільшилися на 2,1%; кошти по трастових операціях становили 520 млн грн, що на 140 млн грн більше, ніж у базисному періоді.

Визначити, як змінилася питома вага готівкових грошей в загальній сумі грошової маси у звітному році порівняно з базовим. Зробити економічні висновки.

Задача 12

Визначити величину грошового мультиплікатора та величину пропозиції на грошовому ринку, використовуючи дані:

- готівка поза банками – 13113 млн грн;
- депозити до запитання – 5711 млн грн;
- готівка та банківські резерви – 16729 млн грн.

Задача 13

Структура грошової маси подана такими даними (млн грн):

- готівкові гроші поза банками – 8080;
- депозити банків в Центральному банку – 2120;
- грошова база – 11200;
- залишки грошових вкладів на банківських рахунках до запитання – 4140;
- залишки грошових вкладів на банківських строкових рахунках – 6170.

Визначити величину агрегатів M0, M1, M2 та суму касової готівки комерційних банків.

Задача 14

Сума цін реалізованих товарів та послуг – 120 млрд грн. При цьому сума цін товарів, проданих в кредит, – 8 млрд грн, платежі по кредитах становлять 4 млрд грн, платежі, що взаємно погашаються – 2 млрд грн. Швидкість обігу грошової одиниці – 7. Визначте кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу в країні. Як зміниться кількість грошей в обігу, якщо: 1) сума реалізованих товарів та послуг зросте в 1,5 рази; 2) гривня буде здійснювати 10 оборотів за рік; 3) кількість оборотів гривні скоротилося до 5 за рік?

Задача 15

Грошові агрегати дорівнюють:

$M_0 = 7158$ млн грн, $M_1 = 10331$ млн грн, $M_2 = 15432$ млн грн.

Розрахуйте оборотність грошей, які зберігаються на поточних рахунках.

Задача 16

Станом на 1 січня базового року наявна грошова маса в обігу України становила по агрегатах: M_0 – 9,583 млн грн, M_1 – 14094 млн грн, M_2 – 21714 млн грн, M_3 – 22070 млн грн, на 1 січня звітного року відповідно: M_0 – 12799 млн грн, M_1 – 20732 млн грн, M_2 – 31387 млн грн, M_3 – 32084 млн грн. Назвіть, за якими ознаками побудовані агрегати, дайте означення кожного з них, розрахуйте зростання грошової маси протягом року та зміни в структурі грошової маси.

Задача 17

Реальний дохід в країні оцінюється в 20000 тис. у. о., ціна умовної одиниці дорівнює 200 грн, фізичні та юридичні особи постійно зберігають у формі грошових залишків 0,5 свого номінального доходу. Яка додаткова кількість грошей необхідна для обігу?

Задача 18

Норма обов'язкових резервів 30% від величини строкових коштів. Банківська система має надлишкові резерви в розмірі 15 млн грошових одиниць. Визначити, на яку величину банківська система має можливість збільшити суму строкових вкладів.

Задача 19

Розмір грошових агрегатів поданий такими даними (млн грн):

M_0 – 7160;

Грошова база – 8940;

M_1 – 10970;

M_2 – 15660;

M_3 – 16120.

Визначити суму грошових вкладів на банківських рахунках до

запитання, строкових рахунках, коштів клієнтів за трастовими операціями банків та суму банківських депозитів в центральному банку, якщо касова готівка комерційних банків становить 6% грошової бази.

Задача 20

Наявна грошова маса у базисному періоді характеризується такими даними (млн грн):

- готівкові гроші – 6940;
- грошова база – 7850;
- кошти на рахунках та поточних депозитах – 2910;
- строкові депозити – 3120.

Визначити, як змінилась грошова маса в обігу за звітний період, якщо агрегат M1 збільшився на 5%, залишки грошових вкладів на строкових рахунках збільшилися на 8,2%. Кошти за трастовими операціями банків зменшилися на 1% і становлять у звітному році 450 млн грн.

Задача 21

У банку відкрито депозити на 10000 грн. Норма обов'язкових резервів становить 15%. Визначити, на яку величину цей депозит здатний збільшити суму виданих кредитів.

Задача 22

У звітному періоді, порівняно з базисним, величина грошової бази збільшилася на 1,2%; агрегат M2 збільшився в 1,14 рази; сума наднормативних резервів банківської системи зменшилася на 2,5%.

Визначити, як вказані зміни вплинули на здатність банківської системи утворювати нові грошові одиниці.

Задача 23

Існують такі дані (в млн грн):

- Грошова база – 8860;
- Кошти на банківських рахунках до запитання – 3140;
- Кошти на банківських строкових рахунках – 4870;
- Наднормативні резерви банківської системи – 1650.

Визначити максимальну суму нових грошей, що можуть бути утворені банківською системою.

Задача 24

Величина грошової бази в 5 разів менша, ніж величина агрегату M2. Визначити величину коефіцієнта грошової мультиплікації.

Задача 25

Величина грошової маси щодо агрегату M2 дорівнює 14840 млн грн, в тому числі готівкові кошти позабанківської системи становлять 7160 млн грн. Сума коштів комерційних банків на кореспондентських рахунках в

центральному банку становить 2250 млн грн, що в 2,5 рази більша залишків готівки в касах банків.

Визначити коефіцієнт банківської мультиплікації, застосовуючи грошовий агрегат M2.

Задача 26

За звітний період частка наднормативних резервів комерційних банків зростає з 80% до 85%. Визначити, на яку величину за той же період змінився грошовий мультиплікатор.

Задача 27

У звітний період величина грошового мультиплікатора знизилася на 25% і становила 5. Визначити, на яку величину в зв'язку з цим змінилася норма обов'язкового резервування у звітному періоді порівняно з базисним.

Задача 28

За звітний період норма обов'язкових резервів знизилася з 17% до 15%. Визначити, на яку величину в зв'язку з цим змінився коефіцієнт експансії депозитних вкладів.

Задача 29

Вироблений в країні продукт оцінюється в 20000 тис. умовних одиниць. Ціна умовної одиниці виробленого продукту дорівнює 300 грн. Фізичні та юридичні особи постійно зберігають у формі грошових залишків 0,5 свого номінального доходу. Визначити величину додаткового попиту на грошову масу.

Задача 30

Визначити строк в роках, за який вклад в сумі 1 тис. грн, вкладений фізичною особою в банк, зростає до 2,5 тис. грн, при нарахуванні відсотків за простою ставкою 25% річних.

Задача 31

Кредит у сумі 20000 грн видано банком 20 квітня клієнту терміном погашення 20 червня під 60% річних. Яку суму відсотків буде сплачено банку за кредит?

Задача 32

Станом на 27 травня звітного року банк має залучені кредитні ресурси в сумі 1 млн грн (залишки розрахункових, депозитних рахунків клієнтів), покупні в НБУ – 5 млн грн, в інших банках своєї системи – 500 тис. грн. На яку суму банк може видати кредити, якщо заборгованість за позичками й іншими активами становить 1,5 млн грн і обов'язковий резерв на кореспондентському рахунку в НБУ 15% від залучених ресурсів?

Задача 33

Ставка відсотків банку за депозитними вкладками юридичних осіб, яка дорівнює на початку року 18% річних, через півроку зросла до 25%, а ще через 3 місяці – до 30% річних. Визначте суму відсотків, нарахованих на вклад 65 тис. грн за рік.

Задача 34

Ви святкуєте своє 55-річчя і плануєте працювати ще 5 років до виходу на пенсію. Після цього Ви плануєте здійснити круїз, який обійдеться Вам в 5000 доларів. Яку суму Ви повинні сьогодні покласти в Банк для того, щоб через 5 років отримати 5000 доларів:

- а) процент за вкладками 6%;
- б) процент за вкладками 10%;
- в) процент за вкладками 20%.

Задача 35

Кредит в розмірі 500 тис. грн був одержаний у банку 12 квітня із строком погашення 10 червня того ж року за ставкою 45% річних. Сума нарахованих відсотків за кредитом становить 36,25 тис. грн. Визначити, який метод нараховування відсотків був використаний банком.

Задача 36

Будівельна фірма звернулась за позикою до Вашого банку і Ви повинні розглянути можливі варіанти: максимальна сума, яку фірма зможе повернути через 4 роки 200000 грн. Яку максимальну суму Ви дасте їй в кредит при: а) 12% річних; б) 24% річних?

Задача 37

Якщо Ви берете позику 12000 доларів під 16% річних, розрахуйте:

- а) яку суму Ви повинні повернути через 6 років?
- б) яка сума щорічних виплат, якщо оплата кредиту повинна здійснюватись рівними частинами щорічно протягом всього терміну?

Задача 38

Визначити майбутню вартість грошей через 2 роки, якщо первісна вартість вкладу становить 100 тис. грн та щоквартальна ставка – 4%.

Задача 39

За умовами кредитного договору ставка простих процентів за перший місяць використання кредиту дорівнює 35% річних, а у кожному наступному місяці зростає на 5%.

Визначити суму нарахованих відсотків за кредит у розмірі 80 тис. грн, отриманий на 9 місяців.

Задача 40

Позичальник планує отримати 25 червня банківський кредит з його

погашенням 1 вересня того ж року на суму 10 тис. грн. Ставка банку становить 55% річних за англійським методом нарахування процентів.

Визначити необхідну суму кредиту, яку може отримати позичальник.

Задача 41

При видачі кредиту на 4 роки повинна бути повернена сума удвічі більша. Визначити необхідну величину складної процентної ставки, яка використовується банком.

Задача 42

Визначити, який дохід можна отримати, поклавши на депозит до банку 5000 грн під 17% річних (прості відсотки) на два роки.

Задача 43

Визначити, за якими відсотками (простими чи складними) позичальнику вигідніше отримати кредит у розмірі 25000 грн на 2 роки, якщо банк нараховує 14,5% річних.

Задача 44

Розрахувати нарощену суму з початкової суми 1 тис. грн при розміщенні її в банку на умовах щорічного нарахування простих і складних відсотків, якщо річна ставка 20%, а періоди нарахування: 90 днів, 180 днів, 1 рік, 5 років, 10 років. Оформити у вигляді таблиці і порівняти результати.

Задача 45

Через скільки років подвоїться початкова сума за складними відсотками, якщо річна ставка відсотка становить 16%?

Задача 46

Визначити, за яким методом нарахування відсотків (німецьким, французьким чи англійським) позичальнику вигідніше оформити кредит в комерційному банку у розмірі 32 тис. грн під 19% річних на період з 6 лютого по 28 серпня в межах одного року.

Задача 47

Банк А пропонує нараховувати складні відсотки в розмірі 15% річних 2 рази на рік, банк Б – 14% раз в 4 місяці, банк В – 13,5% щоквартально. Який банк Ви оберете, щоб розмістити на депозит 3500 грн строком на 2 роки?

Задача 48

На депозитному рахунку в банку розміщена сума 1,2 млн грн. Банк платить 12,5% річних за складним відсотком. Пропонується ввійти всім капіталом у спільне підприємство, при цьому прогнозується подвоєння капіталу через 5 років. Чи потрібно прийняти цю пропозицію?

Задача 49

Підприємству необхідно через 3 роки мати 500 тис. грн для розширення виробництва. Яким повинен бути початковий вклад у банк при нарахуванні щомісячно 12% річних за складними відсотками?

Задача 50

Визначити, який розмір щомісячної зарплати повинен бути зазначений у довідці про доходи, щоб банк видав кредит на купівлю квартири у розмірі 40 тис. дол. під 12,4% річних строком на 15 років.

Задача 51

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на суму 55 тис. дол., отриманого у банку на 20 років під 13,1% річних.

Задача 52

Визначити розмір початкового внеску для оформлення кредиту на купівлю нерухомості вартістю 43 тис. дол., якщо банк кредитує тільки 80% вартості, одноразова комісія при оформленні кредиту становить 1,5%, страхування – 0,8%, послуги нотаріуса – 250 дол. +2%.

Задача 53

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на авто у розмірі 8000 дол. строком на 7 років під 14,5% річних.

Задача 54

Визначити, який розмір щомісячної зарплати повинен бути зазначений у довідці про доходи, щоб банк видав кредит на купівлю квартири у розмірі 46 тис. дол. під 12,7% річних строком на 10 років.

Задача 55

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на суму 35 тис. дол., отриманого у банку на 15 років під 12,25% річних.

Задача 56

Визначити розмір початкового внеску для оформлення кредиту на купівлю нерухомості вартістю 65 тис. дол., якщо банк кредитує тільки 85% вартості, одноразова комісія при оформленні кредиту становить 1,0%, страхування – 1,2%, послуги нотаріуса – 230 дол. + 2%.

Задача 57

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на авто у розмірі 6500 дол. строком на 5 років під 13,7% річних.

Задача 58

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на суму 72 тис. дол., отриманого у банку на 20 років під 12,0% річних.

Задача 59

Визначити розмір початкового внеску для оформлення кредиту на купівлю нерухомості вартістю 58 тис. дол., якщо банк кредитує тільки 75% вартості, одноразова комісія при оформленні кредиту становить 1,2%, страхування – 1,0%, послуги нотаріуса – 200 дол. +2%.

Задача 60

Визначити розмір щомісячного платежу за кредитом на авто у розмірі 12000 дол. строком на 7 років під 14,1% річних.

8 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЗАЛІК

1. Історичний розвиток форм вартості та грошей.
2. Сутність грошей як загального еквівалента. Гроші як гроші та гроші як капітал.
3. Форми грошей та їх еволюція.
4. Вартість грошей та засоби їх вимірювання.
5. Основні функції грошей.
6. Роль грошей у системі суспільного відтворення.
7. Теорії грошей: номіналістична, металістична та їх еволюція. Класична кількісна теорія грошей та її основні версії. Сучасний монетаризм.
8. Сутність грошового обороту.
9. Основні сфери грошового обороту.
10. Модель сукупного грошового обороту.
11. Грошова маса та основні форми її існування.
12. Закони грошового обігу.
13. Суть і структура фінансового ринку.
14. Попит на гроші.
15. Пропозиція грошей.
16. Рівновага на грошовому ринку. Рівноважна процентна ставка.
17. Поняття грошової системи та її елементи.
18. Типи грошових систем. Саморегульовані грошові системи та їх історичні форми. Регульовані грошові системи.
19. Становлення та розвиток грошової системи України.
20. Теоретичні концепції інфляції.
21. Суть інфляції та її основні форми.
22. Основні показники вимірювання інфляції.
23. Особливості інфляційного процесу в Україні.
24. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції.
25. Основні моделі грошових реформ.
26. Грошові реформи в Україні 90-х років.
27. Позичковий капітал як форма грошового капіталу. Позичковий процент.

28. Сутність кредиту.
29. Функції і роль кредиту.
30. Функціональна характеристика й типи кредитних відносин.
31. Основні форми кредиту: банківський, комерційний, споживчий, державний і міжнародний.
32. Поняття кредитної системи.
33. Теорії кредиту: натуралістична (А. Сміт, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Міль) та капіталотворча (Дж. Ло, Г. Маклеод, Й. Шумпетер, А. Ган, Дж. Кейнс).
34. Центральний банк – орган державного грошово-кредитного регулювання економіки.
35. Національний банк України: особливості створення, діяльності та перспективи розвитку.
36. Функції центрального банку.
37. Реалізація грошово-кредитної політики.
38. Основні засади грошово-кредитної політики на наступний рік.
39. Основні положення Закону України «Про національний банк України».
40. Суть та призначення комерційних банків, їх класифікація.
41. Загальна характеристика банківських операцій. Банківський продукт.
42. Пасивні операції банків.
43. Активні операції банків.
44. Суть комісійно-посередницьких банківських операцій.
45. Розрахунково-касові операції.
46. Банківські послуги.
47. Основні показники діяльності комерційних банків.
48. Походження та розвиток комерційних банків.
49. Особливості становлення та розвитку комерційних банків в Україні.

9 ГЛОСАРІЙ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Акредитив – це документ (договір), згідно з яким банк-емітент за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені зобов'язаний виконати платіж на умовах акредитива на користь бенефіціара, або доручити іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

Активні операції банків – діяльність із використанням власного капіталу, залучених коштів для одержання прибутку при розподілі ризиків і підтриманні ліквідності.

Банк – це кредитна установа, що акумулює грошові кошти і нагромадження, надає їх у позику, здійснює грошові розрахунки між економічними суб'єктами, врахування векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою та інші функції.

Банк – юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати такі операції: залучення у

вигляді вкладів грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення цих коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб.

Банківська послуга – це результат проведення банківської операції, спрямованої на задоволення потреб споживачів – клієнтів банківської установи.

Банківський кредит – це кредит, що надається банками та спеціалізованими кредитно-фінансовими установами економічним суб'єктам підприємницької діяльності, населенню, державі у вигляді грошових позичок. Об'єктом банківського кредиту є грошовий капітал.

Банківські гроші – це неповноцінні знаки вартості, які емітуються банками на основі кредитування реальної економіки (кредитні гроші), завдяки чому їх випуск тісно пов'язується з потребами обороту, забезпечується їх вилученням з обороту при погашенні позичок і підтримки стабільної валюти. Банківські гроші існують в двох формах: банкноти та депозитні гроші.

Банкнота в загальному визначенні є простим векселем емісійного банку, що виписаний під придбання в своє розпорядження векселів приватних осіб (класична банкнота). Нині банкноти переважно становлять грошові знаки різного номіналу, що випускаються в обіг центральним емісійним банком, забезпечені всіма активами цих банків і масою товарів, що належить державі.

Безготівковий грошовий обіг – це рух вартості без участі готівки, що здійснюється у вигляді переказу певних сум через рахунки в банках або шляхом взаємозаліку зустрічних вимог.

Безстрокові кредити – це кредити, за яких строки угоди автоматично продовжуються щодня, доки одна зі сторін не прийме рішення про розірвання такої угоди.

Біметалізм мав місце на ранніх етапах розвитку ринкового господарства (впродовж XVI–XVIII ст., а в ряді країн Європи його скасували лише у XIX ст.), за якого роль грошей законодавчо закріплювалась за двома металами: золотом та сріблом, вагове та цінове співвідношення між якими складалися стихійно.

Валютний курс – співвідношення між грошовими одиницями різних країн, яке визначається купівельною спроможністю порівнюваних грошових одиниць, на основі сальдо платіжного балансу країни та на підставі щотижневих торгів НБУ іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку з урахуванням курсів, що зафіксовані на Московській, Франкфуртській і Нью-Йоркській біржах та з урахуванням показників курсів валют, що їх публікує газета «Файненшел Таймс» (Лондон).

Валютні операції – це вид банківської діяльності, пов'язаний з

обміном однієї валюти на іншу, що передбачає купівлю і продаж іноземної валюти за національну або інші валюти. Такий обмін може здійснюватись банком шляхом проведення операцій «спот», «форвард» та їх комбінацій.

Вексель – це цінний папір встановленої форми, що містить письмове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити відповідну суму грошових коштів своєму кредитору – власнику векселя (векселедержателю) у встановлений строк.

Відкриті грошові системи характеризуються мінімальним втручанням держави у регулювання валютних відносин всередині країни, мінімальними обмеженнями на здійснення грошових операцій юридичними та фізичними особами, широкою лібералізацією та організованістю валютного ринку, повною конвертованістю національної валюти, ринковим характером формування валютного курсу.

Вклади до запитання призначені для здійснення поточних розрахунків, тому їх ще називають трансакційними. Розміщуються ці вклади в банках на поточних та контокорентних рахунках і можуть у будь-який час за вимогою клієнта бути поповнені або вилучені, причому як частково, так і повністю, у готівковій чи безготівковій формі.

Власний капітал банку – це грошові кошти, внесені акціонерами (засновниками банку), а також кошти, утворені в процесі подальшої діяльності банку.

Гарантійні операції полягають у поручительстві комерційного банку за свого клієнта виконати його грошові зобов'язання, якщо він буде неспроможний це зробити.

Гроші є специфічним товаром, що має властивість обмінюватися на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом.

Гроші як гроші використовуються переважно для реалізації наявної споживчої вартості, тобто їх цільове призначення обмежується посередництвом в обміні.

Гроші як капітал використовуються для забезпечення зростання наявної вартості. Це відбувається переважно при нагромадженні грошей, їх зберіганні та продажу на грошовому ринку, оскільки це дає власнику додатковий дохід у вигляді процента.

Грошова база – це сукупність готівки, емітованої національним банком та залишки коштів комерційних банків на їх рахунках у національному банку.

Грошова маса – це сукупність грошей суб'єктів економічного обороту, що перебувають в обігу на визначений момент часу.

Грошова одиниця – це встановлений у законодавчому порядку грошовий знак, який слугує для вимірювання та відбиття цін усіх товарів.

Грошова реформа – це повна або часткова перебудова грошової системи з метою стабілізації грошового обігу.

Грошова система – це форма організації грошового обороту, що склалася історично в кожній країні, визначається законами та регулюється ними.

Грошовий агрегат – це визначене законодавством, відповідно до ступеня ліквідності, специфічне угруповання ліквідних активів, яке може слугувати як вимірник грошової маси.

Грошовий оборот – це рух грошей у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання національного продукту. Це сукупність всіх переміщень грошової маси, платежів і розрахунків, що здійснюються в народному господарстві. Це процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні.

Грошовий потік – це сукупність платежів, які обслуговують окремий етап процесу розширеного відтворення.

Грошовий ринок – це ринок, на якому об'єктом купівлі-продажу є гроші як специфічний товар, ціна на який формується під впливом попиту та пропозиції та виступає у формі позичкового процента.

Грошово-кредитний мультиплікатор – це коефіцієнт збільшення кількості грошей в обороті внаслідок операцій на монетарному ринку.

Дебетові картки – це сучасні платіжні інструменти, які випускаються в обіг фінансово-кредитними установами. Дебетові картки надають власникові депозитного вкладу оперативну можливість здійснювати трансакційні операції з власного банківського рахунку та користуватись іншими послугами.

Девальвація – знецінення національної грошової одиниці порівняно з іноземною валютою чи міжнародними валютно-розрахунковими одиницями.

Деномінація – обмін усіх старих грошових знаків на нові в певній пропорції з одночасним перерахуванням у цій пропорції цін, тарифів, заробітної плати, пенсій, стипендій, балансової вартості фондів, платіжних зобов'язань.

Депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формах, національній або іноземній валютах, передані до банку їх власником або третьою особою за рахунок і за дорученням власника для зберігання на визначених умовах.

Депозитні гроші – це різновид банківських грошей, який не має речового виразу та існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках економічних суб'єктів у банках. Вони використовуються для платежів у безготівковій формі. Рух їх здійснюється тільки за рахунками банку за допомогою технічних інструментів – чеків, платіжних доручень, пластикових дебетових та кредитних карток.

Державний кредит – це кредит, за якого кредитором чи позичальником виступає держава в особі її центральних (НБУ,

казначейство, міністерство фінансів тощо) та місцевих органів влади. Реалізується державний кредит шляхом емісії та розміщення на відкритому ринку державних цінних паперів.

Дефляція – це процес протилежний інфляції. Якщо інфляція – це процес зростання рівня цін, то дефляція, навпаки, є процесом зниження рівня цін, це процес призупинення або стримування темпів зростання грошової маси в обігу.

Добові міжбанківські кредити – це, як правило, незабезпечені позички, які надаються банкам з доброю репутацією.

Договірні фінансові посередники – це ті, які залучають кошти на підставі договору з кредитором (інвестором).

Електронні гроші – це різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків.

Закриті грошові системи характеризуються значними валютними обмеженнями на здійснення валютних розрахунків, адміністративним регулюванням валютного ринку, штучним формуванням валютного курсу, неконвертованістю національної валюти тощо.

Золотодевізний стандарт – грошова система, що зберігала непрямий зв'язок грошової одиниці із золотом шляхом обміну національних банкнот на іноземну валюту, яка, в свою чергу, обмінювалась на золото.

Засіб нагромадження – це функція грошей, пов'язана з їхньою здатністю бути засобом збереження вартості, представником абстрактної форми багатства.

Засіб обігу – це функція грошей, в якій вони виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їх обіг.

Засіб платежу – це функція грошей, яка полягає в обслуговуванні погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин. Необхідність цієї функції виникає там, де має місце регулярна купівля-продаж товарів у кредит, тобто з відстрочкою платежу. Гроші мають таку форму руху: Т – З ... З – Г.

Золотозливковий стандарт характеризувався збереженням зв'язку грошових знаків із золотом, але золоті гроші при цьому в обіг не випускались, а держава гарантувала обмін банкнот на певні стандартні зливки золота не менше 12–15 кг.

Інвестиційні банки спеціалізуються на акумулюванні значних сум грошових коштів на тривалий термін, у тому числі шляхом випуску облігаційних позик, та наданні довготермінових кредитів.

Інвестиційні фінансові посередники – це ті, які залучають кошти через продаж кредиторам (інвесторам) своїх акцій, облігацій, паїв тощо.

Інвестиційні фонди (компанії) – це фінансові посередники, що спеціалізуються на управлінні вільними грошовими коштами інвестиційного призначення.

Інкасові доручення застосовуються у випадках, коли банк за дорученням свого клієнта отримує гроші на основі розрахункових документів і зараховує ці кошти на його рахунки у банку.

Інноваційні банки – це спеціалізовані банки, основними операціями яких є операції з кредитування венчурного капіталу, новітніх розробок, технічного і технологічного прогресу.

Інструменти грошового ринку – це певні зобов'язання покупців перед продавцями.

Інфляція – це процес переповнення сфери обігу паперовими грошми, в результаті чого зростають ціни та знецінюється грошова одиниця.

Інфляція – процес знецінення грошей внаслідок їх надмірної емісії та зниження купівельної спроможності грошової одиниці.

Іпотечні банки здійснюють довгострокове кредитування житлового будівництва під заставу земельних ділянок та нерухомості (іпотеки).

Касові операції комерційних банків полягають у прийманні банками від своїх клієнтів готівки і зарахуванні сум на різні види рахунків, видачі готівки на вимогу клієнтів, забезпеченні надійного збереження довірених банку коштів.

Квazігроші або майже гроші – це специфічні грошові форми, в яких грошова суть істотно послаблена, відхиляється від загальноприйнятих, стандартних форм (довгострокові вклади, векселі, чеки).

Комерційний кредит – це товарна форма кредиту, що надається продавцями покупцям у вигляді відстрочування платежу за продані товари, надані послуги.

Комісійно-посередницька діяльність комерційного банку полягає у здійсненні різноманітних операцій за дорученням клієнтів за певну плату – комісію. До складу цих операцій належать: розрахункові, касові, валютні, трастові, консультаційні, гарантійні та деякі інші види банківської діяльності.

Консультаційні послуги полягають у наданні банками своїм клієнтам роз'яснень, інформації, рекомендацій з різноманітних банківських, правових та фінансових питань, проблем ведення бізнесу і особистого господарства.

Кредит – це економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення та оплати.

Кредитна картка – це іменний грошовий оплатно-розрахунковий банківський документ, що видається вкладникові банку для безготівкової

оплати придбаних ним товарів чи послуг. Умовою отримання такої картки є платоспроможність клієнта.

Кредитна система – це сукупність кредитних відносин, їх форм і методів реалізації та інститутів, за допомогою яких ці відносини функціонують.

Кредитна система – це сукупність кредитних установ країни, які акумулюють тимчасово вільні кошти одних суб'єктів ринку та передають їх іншим з метою задоволення економічних та соціальних потреб суспільства, тобто виконують роль основних посередників у забезпеченні руху коштів між різними суб'єктами ринку.

Кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою одержання прибутку.

Кредитні кооперативи (товариства, спілки) – це посередники, що працюють на кооперативних засадах і спеціалізуються на задоволенні потреб у кредиті своїх членів, переважно підприємств малого і середнього бізнесу будь-якої форми власності, фермерських та домашніх господарств, фізичних осіб.

Кредитні операції – вид активних операцій банку, які пов'язані з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування (надання позик у готівковій або безготівковій формі та надання кредитів у формі врахування векселів, розміщення депозитів, операцій репо на фінансування будівництва житла, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу тощо) або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, поручительств, авалів тощо), а також операцій з купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів і від свого імені, будь-яке продовження терміну боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника повернути заборговану суму.

Кредитор – це суб'єкт кредитних відносин, який надає позику іншому суб'єкту господарської діяльності у тимчасове користування. Кредитором може бути як юридична, так і фізична особа, яка має тимчасово вільні кошти.

Купівельна спроможність або реальна вартість грошей – це кількість товарів та послуг, які можна придбати за грошову одиницю.

Лізингові компанії – фінансові посередники, що спеціалізуються на придбанні предметів тривалого користування (транспортних засобів, обладнання, машин тощо) та передаванні їх в оренду фірмам-орендарям для використання у виробничій діяльності, які поступово сплачують їх вартість протягом визначеного строку (5–10 і більше років).

Ліквідність грошей – це їх здатність використовуватись як активи або зберігати свою вартість.

Ломбарди – фінансовий посередник, що спеціалізується на видачі позичок населенню під заставу рухомого майна. Кошти ломбардів

формується із внесків засновників, прибутку від його діяльності, виручки від реалізації заставленого майна.

Маржа – це різниця між процентною ставкою за наданий банком кредит і ставкою, яку сплачує банк за куплені ресурси.

Масштаб цін – величина грошової одиниці даної країни, що визначається як певна кількість товарів, що приймаються за одиницю, а остаточно реалізується під впливом взаємодії попиту і пропозиції.

Міжбанківський кредит надається при встановленні кореспондентських відносин і є найдорожчим порівняно з іншими ресурсами.

Міжнародний кредит – сукупність кредитних відносин, що функціонують на міжнародному рівні, безпосередніми учасниками якого є міжнаціональні фінансово-кредитні інститути (МВФ, МБРР), уряди та окремі юридичні особи. Об'єктом міжнародного кредитування є передавання на певний строк, як правило, з виплатою відсотків товарних цінностей, послуг (наукових, транспортних, сервісних, фінансово-банківських тощо) і валютних ресурсів.

Міра вартості – це функція грошей, в якій гроші забезпечують вираження і вимірювання вартості товарів, надаючи їй форму ціни.

Монометалізм – це грошова система, за якої тільки один благородний метал (золото чи срібло) виконує роль грошей.

Небанківські фінансово-кредитні установи – це фінансові посередники грошового ринку, які і здійснюють акумуляцію заощаджень і розміщення їх у дохідні активи: у цінні папери та кредити (переважно довгострокові).

Недепозитні залучені кошти – це кошти, які банк отримує у вигляді позички або шляхом продажу власних боргових зобов'язань на грошовому ринку.

Неринкові грошові системи властиві неринковим командно-адміністративним системам (колишній СРСР), де переважають адміністративні неринкові методи регулювання грошового обігу.

Нерозподілений прибуток – джерело внутрішнього походження, яке створюється як залишок прибутку після виплати дивідендів, відрахувань до резервного та інших фондів.

Номінальна процентна ставка – це ціна грошової позики, що визначається як відношення річного доходу, отриманого на позичковий капітал, до суми позички без врахування зміни рівня цін під тиском інфляційного процесу.

Норма обов'язкових резервів – частина активів комерційних банків, що мають обов'язково зберігатися на рахунках Центрального банку як резерв і які без дозволу центрального банку не можуть бути використані комерційним банком.

Нуліфікація – оголошення державою знецінених грошових знаків недійсними, тобто анулювання наявних грошових знаків.

Облікова ставка НБУ – величина плати (у процентах), яку стягує НБУ за проведення операцій надання кредитів комерційним банкам шляхом рефінансування їхніх активних операцій (обліковий кредит).

Обов’язкові банківські резерви – сума грошових коштів, яку повинен зберігати комерційний банк постійно на своїх рахунках у центральному банку. Визначається як норма процентів до банківських пасивів.

Операції банку – це дії банківської установи, спрямовані на забезпечення її функціонування, з одного боку, як суб’єкта підприємницької діяльності, з іншого – як фінансового посередника, який здійснює властиві йому функції.

Ощадні банки – це спеціалізовані банки, основною діяльністю яких є здійснення операцій з приймання (на зберігання) і видачі вкладів та кредитування фізичних осіб, крім того, вони можуть виконувати розрахунково-касове обслуговування організацій.

Ощадні вклади відрізняються від строкових тим, що вони не мають фіксованого терміну зберігання, невеликі за мінімальним розміром, не потребують попереднього повідомлення про вилучення.

Паперові гроші – це нерозмінні на метал знаки вартості, що випускаються державою для покриття бюджетних витрат і наділяються нею примусовим курсом та законодавчо закріпленим обов’язком приймати їх у всіх видах платежів.

Пасивні операції – це операції з мобілізації ресурсів комерційного банку.

Пенсійні фонди – це спеціалізовані фінансові посередники, які на договірній основі акумулюють кошти юридичних і фізичних осіб у цільові фонди, з яких здійснюють пенсійні виплати громадянам після досягнення певного віку.

Платіжне доручення – це розрахунковий документ, за допомогою якого власник рахунку в письмовій формі дає доручення обслуговуючому його банку на перерахування (переведення) певної суми грошових коштів з його рахунку на рахунок іншого клієнта – одержувача коштів.

Платіжна вимога-доручення – це розрахунковий документ, в якому, з одного боку, передбачається вимога постачальника (отримувача коштів) до покупця (платника) оплатити вартість поставленої йому продукції, послуг відповідно до договору, а, з іншого – дається доручення платника своєму банку про перерахування з його рахунку вказаної у вимозі «суми до оплати» коштів, тобто це є комбінований платіжний документ.

Позичальник – суб’єкт кредитних відносин, який отримав у тимчасове користування кошти на умовах повернення в обумовлений строк та

оплати. Позичальником може бути як юридична, так і фізична особа, яка має потребу у позикових коштах.

Позичковий капітал – це капітал, який приносить дохід у вигляді процента.

Позичковий процент або **процент за кредит** – це плата, яку отримує кредитор від позичальника за надані в позику гроші чи матеріальні цінності.

Попит на гроші – це потреба суб'єктів ринку в грошових ресурсах для здійснення найрізноманітніших операцій.

Попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент.

Пропозиція грошей – це та кількість грошей, яка знаходиться в розпорядженні економічних суб'єктів і яку вони можуть спрямувати в оборот за сприятливих умов. Отже, пропозиція грошей – це бажання суб'єктів ринку позбутися їх або ж витратити їх на певні цілі.

Реальна процентна ставка визначається шляхом порівняння між собою товарних еквівалентів з урахуванням інфляційного впливу.

Ревальвація – підвищення курсу вартості національної валюти щодо іноземних чи міжнародних валют.

Регульовані грошові системи – це системи, які базуються на обігу паперових і металевих грошових знаків, які не мають власної внутрішньої вартості. Їх емісію здійснює держава, беручи на себе обов'язок забезпечення стабільності. Для цього вона формує особливий механізм регулювання пропозиції грошей, а також використовує ринковий метод означення валютного паритету.

Резервний фонд комерційного банку – це грошові ресурси, що резервуються банком для забезпечення непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, а також виплати дивідендів за привілейованими акціями, якщо недостатньо прибутку.

Рестрикція – заходи держави з метою стримування банками кредитних вкладів у економіку для акумулювання грошової маси і збалансування попиту й пропозиції на ринку.

Ресурси КБ – це сукупність грошей, що перебувають у його розпорядженні і використовуються для проведення певних операцій.

Рефінансування – погашення старої заборгованості шляхом випуску нових позик, головним чином заміною короткострокових зобов'язань довгостроковими цінними паперами.

Ринки продуктів – це ринки, на яких населення, підприємства купують вироблені іншими підприємствами товари та послуги.

Ринки ресурсів – це ринки, на яких населення, підприємства купують

ресурси, необхідні для виробництва, робочу силу, капітал, природні ресурси.

Ринкові грошові системи базуються на використанні економічних методів та інструментів регулювання, зокрема – це: державне регулювання через процентні ставки або відсотки з метою впливу на попит грошей; державне регулювання на ринку цінних паперів з метою впливу на пропозицію грошей; використання адміністративних методів економічного спрямування (норма обов'язкових резервів, облікова ставка національного банку та ін.); грошові системи ринкового типу, властиві країнам з ринковою економікою, де гроші відображають реальні економічні зв'язки та забезпечують збалансування грошової системи, що стимулює ефективне використання матеріальних і трудових ресурсів суспільства.

Розрахунковий чек – це розрахунковий документ, що містить письмове доручення власника рахунку обслуговуючому банку про перерахування зазначеної в ньому суми грошових коштів з його рахунку на рахунок пред'явника (чекодержателя) цього чека.

Розрахункові операції пов'язані із здійсненням внутрішніх та міжнародних безготівкових розрахунків за дорученням клієнтів шляхом перерахування коштів за рахунками у банку.

Саморегульовані грошові системи існували на ранніх етапах грошового обігу, коли ринок ще не міг регулювати обіг, коли в обігу знаходились повноцінні гроші.

Світові гроші – це функція, в якій гроші обслуговують рух вартості в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами.

Сертифікат – це письмове свідоцтво банку про внесення грошових коштів, що дає право вкладнику на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і відсотків за ним.

Система кредитного обігу ґрунтується на використанні та емісії грошей для кредитування економіки. Кредитний механізм ґрунтується на певних принципах, виконання яких створює умови для утримання емісії грошових знаків на рівні величини попиту на гроші і тому здатний забезпечувати тривалу товарно-грошову рівновагу та сталість грошей в обігу.

Система паперового грошового обігу базується на використанні паперових грошей для забезпечення потреб товарообігу та емісії грошей для покриття бюджетного дефіциту. У разі емісії грошей, вони мають форму казначейських (скарбничих) білетів. Їх випуск в обіг визначається не попитом на гроші, а величиною покриття бюджетного дефіциту.

Спеціалізовані банки здійснюють обмежене коло операцій або обслуговують обмежену кількість клієнтів. За чинним законодавством України банк набуває статусу спеціалізованого, якщо більше 50% його

активів є активами одного типу, а статусу спеціалізованого ощадного банку, якщо більше 50% його пасивів є вкладками фізичних осіб.

Спеціальні фонди (фонд основних коштів, фонд переоцінювання основних засобів та ін.) – це фонди, призначені для виробничого та соціального розвитку банку. Формуються ці фонди за рахунок прибутку.

Споживчий кредит – це цільова форма кредитування фізичних осіб. Надається підприємствами торгівлі й сервісних послуг у вигляді товарів і послуг, що продаються на виплату (у кредит). Його об'єктом є, як правило, товари тривалого користування (меблі, техніка тощо), а також окремі види послуг. Споживчий кредит реалізується через використання різноманітних форм комерційного та банківського кредиту.

Статутний фонд – сукупність власних коштів акціонерів або пайових внесків засновників (учасників) у грошовій формі, які надаються ними у постійне розпорядження банку.

Страхові компанії – це фінансові посередники, що спеціалізуються на наданні страхових послуг, їх діяльність полягає у формуванні на підставі договорів з юридичними і фізичними особами (через продаж страхових полісів) спеціальних грошових фондів, з яких здійснюються виплати страхувальникам грошових коштів в обумовлених розмірах у разі настання певних подій (страхових випадків).

Строкові вклади – грошові кошти, які розміщені у банку на певний строк і можуть бути знятими після закінчення цього терміну. Однією з форм строкових вкладів є депозитний та ощадний сертифікати. Депозитний сертифікат надається юридичним, а ощадний – фізичним особам.

Строкові кредити – це кредити, які видаються на строк від кількох днів до кількох місяців (на євrorинку зустрічаються міжбанківські кредити строком до 5 років).

Трастові (довірчі) операції – це операції комерційних банків, пов'язані з управлінням майном і виконанням інших послуг в інтересах і за дорученням клієнта на правах його довіреної особи.

Універсальні банки – це банки, які виконують майже всі види банківських операцій, не заборонених чинним законодавством, і обслуговують широке коло клієнтів.

Факторингові компанії (фактори) – фінансові посередники, що спеціалізуються на купівлі у фірм права на вимогу боргу. Ці права існують, як правило, у вигляді дебіторських рахунків за поставлені товари, виконані роботи, надані послуги.

Фінансові компанії мають ту характерну особливість, що мобілізовані звичайним для інвестиційних посередників шляхом (через продаж своїх цінних паперів) кошти направляють у позички фізичним та юридичним особам для придбання товарів виробничого чи споживчого призначення.

Функція грошей – це певна дія чи «робота» грошей щодо обслуговування руху вартості в процесі суспільного відтворення (функціональний – значить дієвий).

Центральний банк – це юридично самостійний державний орган управління у формі банківської установи, який здійснює управління грошовим ринком з метою забезпечення стабільного неінфляційного розвитку економіки, керуючись лише державними інтересами та чинним законодавством. Він не є комерційною організацією.

Ціна є грошовим виразом вартості товарів.

Чек – це письмовий наказ власника поточного рахунку банку про виплату певної суми грошей вказаній у ньому особі. У розрахунках між підприємствами застосовуються розрахункові чеки. Для отримання готівки з рахунків у банківських установах використовуються грошові чеки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р., № 2121-III // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 5–6, ст. 30.
2. Закон України «Про національний банк України» від 20.05.1999 р., № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 29, ст. 238.
3. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р., № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України, 2006, № 31, ст. 268.
4. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів» від 30.10.1996 р., № 448/96-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 51, ст. 292.
5. Банківські операції : підручник / [за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка]. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
6. Банківські операції : підручник / [Мороз А. М., Савлук М. І, Пуховкіна М. Ф. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
7. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини : підручник / Боринець С. Я. – [4-те вид.]. – К. : Знання, 2004. – 409 с.
8. Гальчинський А. С. Теорія грошей : навч.-метод. посіб. / Гальчинський А. С. – [4-те вид., змінене і доп.]. – К. : Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2001. – 412 с.
9. Алексєєв І. Б. Гроші та кредит : навчальний посібник / І. Б. Алексєєв, М. К. Колісник. – К. : Знання, 2009. – 253 с.
10. Гроші та кредит : підручник / [за ред. проф. Б. С. Івасіва]. – Тернопіль : Карт-бланш, 2000. – 510 с.
11. Гроші та кредит : підручник / [за заг. ред. М. І. Савлука]. – [6-те вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 589 с.
12. Колодзієв О. М. Гроші і кредит : підручник / О. М. Колодзієв, В. Ф. Колесніченко. – К. : Знання, 2010. – 615 с.
13. Демківський А. В. Гроші та кредит : навч. посіб. / Демківський А. В. – К. : Дакор, 2005. – 528 с.
14. Історія грошей і банківництва : підручник / [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука]. – К. : Атака, 2004. – 340 с.
15. Лагутін В. Д. Кредитування : теорія і практика : навч. посіб. / Лагутін В. Д. – [4-е вид., стер.]. – К. : Знання, 2004. – 215 с.
16. Гроші та кредит : підручник / [Лютий І. О., Версаль Н. І., Любкіна О. В., Рожко О. Д.] ; за заг. ред. проф. І. О. Лютого – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – 559 с.
17. Гурова К. Д. Фінанси, гроші та кредит : навч. посіб. / Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В. – Х. : Світ книг, 2015. – 672 с.
18. Футало Т. В. Гроші і кредит : навч. посіб. / Футало Т. В., Оліярник В. В., Черевко Х. Л. – Л. : Вид-во Львів. комерц. акад., 2013. – 431 с.

19. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник / Шелудько В. М. – [3-тє вид., стер.]. – К. : Знання, 2015. – 535 с.
20. Череп А. В. Банківські операції : навч. посіб. / А. В. Череп, О. Ф. Андросова. – К. : Кондор, 2008. – 410 с.
21. Черкашина К. Ф. Гроші і кредит : навч. посіб. / К. Ф. Черкашина, Л. Ю. Сисоева. – К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 213 с.

Навчальне видання

Методичні вказівки
до самостійного вивчення дисципліни
«Гроші та кредит»
студентами напряму підготовки «Менеджмент»

Редактор О. Кондратьєва

Укладачі: Зянько Віталій Володимирович
Вальдшмідт Інна Миколаївна

Оригінал-макет підготовлено І. Вальдшмідт

Підписано до друку 29.05.2017 р.
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 7,92.
Наклад 40 (1-й запуск 1-21) пр. Зам. № 2017-169.

Видавець та виготовлювач
Вінницький національний технічний університет,
інформаційний редакційно-видавничий центр.

ВНТУ, ГНК, к. 114.
Хмельницьке шосе, 95,
м. Вінниця, 21021.
Тел. (0432) 59-85-32, 59-81-59,
press.vntu.edu.ua,
E-mail: kivc.vntu@gmail.com.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.